משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר נשים

עיקר תוספות יום טוב על משנה גיטין

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה גיטין

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-גיטין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 9
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 11
משנה ז 11
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 13
משנה ח 13
פרק ד 14
משנה א 14
משנה ב 14
משנה ג 15
משנה ד 16
משנה ה 16
משנה ו 16
משנה ז 16
משנה ח 17
משנה ט 17
פרק ה 18
משנה א 18
משנה ב 18
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 20
משנה ז 21
משנה ח 21
פרק ו 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ג 23
משנה ד 23
משנה ה 23
משנה ו 23
משנה ז 23
פרק ז 24
משנה א 24
משנה ב 24
משנה ג 24
משנה ד 25
משנה ה 25
משנה ו 25
משנה ז 25
משנה ח 26
משנה ט 26
פרק ח 26

משנה א 26
משנה ב 27
משנה ג 27
משנה ד 28
משנה ה 28
משנה ו 29
משנה ז 29
משנה ח 30
משנה י 30
פרק ט 30
משנה א 30
משנה ב 31
משנה ג 31
משנה ד 31
משנה ה 32
משנה ו 32
משנה ז 33
משנה ח 33
משנה ט 34
משנה י 34

פרק א

משנה א

א **גֵּט**. לְשׁוֹן אֲרַמִי. סֵפֶר כְּרִיתוּת (דְּבָרִים כד) מְתֻרְגָּם גֵּט פִּטּוּרִין. וּלְכָךְ נָהֲגוּ לִכְתֹּב בּוֹ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שׁוּרוֹת כְּמִנְיַן גֵּט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ב וְכֵן פָּסַק רַשְׁ"י. וְהָר"ן פֵּרֵשׁ דְּחוּץ לְאָרֶץ שֶׁל צַד מַעֲרָבִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָקֵט, לְפִי שֶׁבְּאוֹתוֹ צַד לֵיכָּא עֲיָרוֹת מֻבְלָעוֹת וּסְמוּכוֹת שֶׁהֲרֵי הַיָּם מַפְסִיק, וּבִצְדָדִים אֲחֵרִים לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ מִלְּתָא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא עֲיָרוֹת סְמוּכוֹת וּמֻבְלָעוֹת (וּלְקַמָּן אָמְרִינַן דְּתַנָּא קַמָּא מַפִּיק אֲפִילּוּ מִכְּלָל). וּמִשּׁוּם הָכִי אָמַר מִמְּדִינַת הַיָּם שֶׁהִיא מַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַדִּין לְכָל צְדָדִים אֲחֵרִים מֵאוֹתָן עֲיָרוֹת שֶׁהֵן דּוֹמוֹת לְאֵלּוּ שֶׁבְּמִדִּינַת הַיָּם, שֶׁאֵינָן לֹא מֻבְלָעוֹת וְלֹא סְמוּכוֹת. וְאֶפְשָׁר שֶׁלָּזֶה כִּוֵּן רַשְׁ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּמַה שֶּׁסִּיֵּם, כְּלוֹמַר כָּל חוּץ לָאָרֶץ שֶׁהִיא דּוֹמָה לְחוּץ לָאָרֶץ שֶׁבְּמִדִּינַת הַיָּם:

ג וּקְרָא כְּתִיב וְכָתַב לָהּ, דְּהַיְנוּ לִשְׁמָהּ. וְאֵין בְּקִיאִין הַיְנוּ דְּאֵין חוֹשְׁשִׁין לְהַהוּ דְּרָשָׁה, דְּאִי לָאו הָכִי מַאי שְׁנָא מִשְּׁאָר הִלְכוֹת גִּטִּין דְּלֹא חָיְשִׁינַן לְהוּ דִּלְמָא בְּקִיאֵי. תּוֹסְפוֹת:

ד וְרַשְׁ"י פֵּרֵשׁ דִּסְתָמָא כִּי מַסְהִיד בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם לִשְׁמָהּ קָמַסְהִיד. וְסַיֵּם הָר"ן דְּמֵימַר אָמַר הַאי שְׁלִיחַ לָמָּה לְהוּ לְרַבָּנָן לְמִשְׁאַל אִם נִכְתַּב וְנֶחְתַּם בְּפָנַי, שְׁמַע מִנַּהּ שֶׁיֵּשׁ כְּתִיבָה וַחֲתִימָה בְּגֵט שֶׁהִיא פְּסוּלָה, וְאִלּוּ לֹא נִכְתַּב לִשְׁמָהּ הָיָה אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ כְּבָר אֲרַע מַעֲשֶׂה דְּלְאַחֵר נִכְתַּב. וְהָא דְּסַגֵּי בְּעֵד אֶחָד, מִשּׁוּם דְּרֹב בְּקִיאִין הֵן. וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּחַיֵּישׁ לְמִעוּטָא, הָכָא הָוֵי מִעוּטָא דְּמִעוּטָא, וְרַבָּנָן הוּא דְּאַצְרוּךְ, וּמִשּׁוּם עִגּוּנָא הֵקֵלּוּ. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא אִם כֵּן בְּפָנַי נִכְתַּב לָמָּה לִי, וּמְשָׁנֵי דְּלְמָא אָתֵי לְאַחְלוֹפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא בְּעֵד אֶחָד:

ו דְּעֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר כְּמוֹ שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין, וְרַבָּנָן הוּא דְּאַצְרוּךְ, וּמִשּׁוּם עִגּוּנָא הֵקֵלּוּ. גְּמָרָא:

ז **הַחֲגָר**. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דִּבְהָא פְּלִיגִי, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר דְּמֵרֶקֶם וְחֶגֶר אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִחוּץ לָאָרֶץ אֵין צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, לְפִי שֶׁהֵן עֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכָל שֶׁכֵּן מִכְּפַר לוּדִים לְלוּד שֶׁאֵין צָרִיךְ, לְפִי שֶׁהוּא מֻבְלָע בְּתוֹכוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כו'. וְאָתֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְאַפְלוֹגֵי עָלֵיהּ וּלְמֵימַר דְּדַוְקָא בְּמֻבְלָעוֹת כְּמוֹ מִכְּפַר לוּדִים גְּמִירֵי וּשְׁכִיחֵי, אֲבָל סְמוּכוֹת כְּגוֹן רֶקֶם לֹא גְּמִירֵי וְלֹא שְׁכִיחֵי. וַאֲתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמֵימַר דַּאֲפִלּוּ מִכְּפַר לוּדִים שֶׁהוּא מֻבְלָע צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, דִּנְהִי דְּמוֹדֶה לְרַבָּנָן קַמָּאֵי

דְּמֻבְלָעִים גְּמִירֵי וּשְׁכִיחֵי, אֲפִלּוּ הָכִי מַצְרִיךְ בְּהוּ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחְלֹק בִּמְדִינַת הַיָּם. הָרַ"ן:

ח **מִכְּפַר כּוּ'**. מִקְרֵי כְּפַר לִוּדִים, שֶׁבְּנֵי לוֹד מְצוּיִין בָּהּ תָּמִיד. וּמִשּׁוּם הָכִי נָקֵט לְלוֹד לְרֻבוּתָא. הָרַ"ן:

ט **וְהַמּוֹלִיךְ**. וּבָהָא פְּלִיגִי אַתַּנָּא קַמָּא, דְּלְתַנָּא קַמָּא הַמּוֹלִיךְ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ אֵין צָרִיךְ, לְפִי שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וַחֲכָמִים גָּזְרוּ מוֹלִיךְ אַטוּ מֵבִיא. וּלְמַאן דְּאָמַר טַעֲמָא מִשּׁוּם קִיּוּם, חֲכָמִים לִפְרוּשֵׁי מִלְּתָא דְּתַנָּא קַמָּא אָתוּ דְּמֵבִיא לְאוּ דַּוְקָא, אֶלָּא הוּא הַדִּין מוֹלִיךְ. גְּמָרָא:

י **בִּמְדִינַת הַיָּם**. לְטַעֲמָא דְּאֵין בְּקִיאִין הוּא הַדִּין בְּאוֹתָהּ מְדִינָה נַמִּי צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר, אֶלָּא דְּנָקֵט מִמְּדִינָה לִמְדִינָה לְמֵידַק מִנַּהּ דְּהָא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא צָרִיךְ, וַאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. וּלְאִידָךְ טַעֲמָא נַמִּי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּקְבִיעֵי בֵּית דִּין שְׁכִיחֵי שַׁיָּרוֹת. גְּמָרָא:

יא גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁלֹּא יֵלֵךְ מִזּוֹ לְזוֹ. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַמִּי לְטַעֲמָא דְּקִיּוּם, דְּמַקְפִּידִין. וּלְמַאן דְּאָמַר לִשְׁמָהּ נַמִּי, דְּאִיהוּ סְבִירָא לֵיהּ נַמִּי טַעֲמָא דְּקִיּוּם, דְּאִלּוּ בְּחוּץ לָאָרֶץ אֲפִלּוּ בְּאוֹתָהּ הָגְמוֹנְיָא כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

יב **הָגְמוֹנְיָא**. פְּקִידוּת:

משנה ב

יג **לַמִּזְרָח**. אֲבָל מַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין צָרִיךְ גְּבוּל, שֶׁהַיָּם הַגָּדוֹל גְּבוּלָהּ, דִּכְתִיב וּגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל [בְּמִדְבַּר לה]. רַשִׁ"י. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יד **וְאַשְׁקְלוֹן**. וּבְסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ מוּכָח דְּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא. גַּם בַּסִּפְרֵי חֻשִׁיב פָּרָשַׁת אַשְׁקְלוֹן מִכְּבוּשׁ עוֹלֵי בָּבֶל. וְהָרַ"ן תֵּרֵץ דְּפָרָשַׁת אַשְׁקְלוֹן אֵינוֹ אֶלָּא פָּרָשַׁת דְּרָכִים שֶׁלָּהּ, וְשֶׁכֵּן הוּא בַּיְרוּשַׁלְמִי:

משנה ג

טו **אֵינוֹ צָרִיךְ כּוּ'**. דְּמִשּׁוּם עִגּוּנָא הֵקֵלּוּ וְלֹא הִצְרִיכוּ קִיּוּם כָּל שֶׁלֹּא עֵרְעֵר. תּוֹסְפוֹת:

טז דְּאִי לֹא תֵּימַהּ הָכִי הָא קָיְמָא לָן (כְּתֻבּוֹת פ"ב מ"ח) דְּאֵין עֵרְעוּר פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם. וְאֶלָּא תְּרֵי, תְּרֵי וּתְרֵי נִינְהוּ, מַה חָזִית דְּסָמוֹךְ אַהֲנֵי, סָמוֹךְ אַהֲנֵי, וְאוֹקְמַהּ בְּחֻזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יז מִשּׁוּם דְּלֹא קְבִיעֵי בֵּית דִּין וְלֹא שְׁכִיחֵי שַׁיָּרוֹת:

יח מִשּׁוּם דְּקָיְמָא לָן כְּמַאן דְּאָמַר דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם קִיּוּם הוּא:

יט דְּלְאַחַר נְתִינָה תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר מָצֵי לְמֵימַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם. הָרַ"ן:

כ **עֲדִים**. דְּקָיְמָא לָן עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי:

כא **יִתְקַיֵּים**. מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא לְמַאן דְּאָמַר דְּלֹא בְּקִיאֵי כוּ' דְּהָכָא לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ, כְּלוֹמַר לְאַחַר שֶׁקִּבְּלוּהָ לַדָּרָשָׁא דְּלִשְׁמָהּ. וַאֲפִלּוּ הָכִי בְּיָכוֹל צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, דְּלֹא עָקְרוּ לְתַקָּנָתַיְהוּ כוּ'. אֲבָל פִּקֵּחַ וְנִתְחָרֵשׁ מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחַ הִיא וְלֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן:

משנה ד

כב דִּכְתִיב אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ. עַד שֶׁיִּכְתֹּב לִשְׁמָהּ. הָרַמְבַּ"ם. וּלְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם קִיּוּם וַדַּאי דְּבָעֵי קִיּוּם, מִידֵי דַּהֲוָה אַשְׁאַר שְׁטָר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג **אַחַד כוּ'**. לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ עוֹד דְּרָכִים אֲחֵרִים שֶׁשָּׁוִים וּכְדִלְקַמָּן:

כד **גִּטֵּי נָשִׁים**. אִיפְּכָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר, שֶׁשָּׁוּוּ שִׁחְרוּרֵי כוּ', דְּעִקַּר דִּין מוֹלִיךְ וּמֵבִיא הָוֵי בְּאִשָּׁה, אֶלָּא דְּאַגַּב דְּעַד הַשְׁתָּא אַיְירֵי בְּגִטֵּין נָקְטֵיהּ בָּרִישָׁא. תּוֹסָפוֹת:

משנה ה

כה **כָּל גֵּט**. כָּל שְׁטָר קְרוּי גֵּט. הָרַ"ב:

כו מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן דְּחָתַם יִשְׂרָאֵל לְבַסּוֹף, כְּלוֹמַר אַחֲרֵי הַכּוּתִי, דְּאִי לָאו דְּכוּתִי חָבֵר הוּא לֹא מַחְתִּים לֵיהּ מִקַּמֵּיהּ, דְּאֵין עֵדֵי גֵּט חוֹתְמִין זֶה בִּלֹא זֶה, גְּזֵרָה מִשּׁוּם הָאוֹמֵר כֻּלָּכֶם. אֲבָל שְׁאָר שְׁטָרוֹת דְּחָתְמֵי זֶה בִּלֹא זֶה אֵימַר רַוְחָא שָׁבֵיק לְמַאן דְּקַשֵּׁישׁ מִנַּיְהוּ, וַאֲתָא כּוּתִי וְחָתַם לְמַעְלָה. וְהֵינוּ לְמַאן דְּאָמַר גֵּרֵי אֱמֶת הֵן וְאֵיפְּא עַל כָּל פָּנִים תְּרֵי סָהֲדֵי. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז וּמְפָלֵג פְּלִיגֵי וַחֲסוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכְשִׁיר בִּשְׁנַיִם, וּמַעֲשֶׂה נַמִּי כוּ'. גְּמָרָא. וּלְדִידֵיהּ דְּאַחְזוּק בְּהָא, כְּלוֹמַר בְּגִטֵּין וְשִׁחְרוּרִין, וְלֹא אַחְזוּק בְּהָא, בִּשְׁאָר שְׁטָרוֹת. תּוֹסָפוֹת. וּלְתַנָּא קַמָּא אֲפִלּוּ בְּאַחְזוּק לֹא סָמְכִינַן עֲלֵיהוּ, לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת:

כח וְהוּא לָשׁוֹן עָרוּךְ וְסָדוּר:

כט בַּגְּמָרָא אָמְרִינַן, בְּמֶכֶר, דְּאִי לֹא יָהֵיב זוּזֵי קַמַּיְהוּ לֹא הֲווּ מַרְעֵי נַפְשַׁיְהוּ לְאַסְהוֹדֵי שִׁיקָרָא, וְהַקְּנְיָן עַצְמוֹ נִגְמַר עַל יְדֵי זוּזֵי, שֶׁקַּרְקַע נִקְנֶה בְּכֶסֶף. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְשִׁטְרֵי הַלְוָאוֹת לֹא אִתְּמַר בַּגְּמָרָא, וְדַעַת הָרַ"מ לְהַשְׁווֹתָן לְשִׁטְרֵי מֶכֶר, וּפֵרֵשׁ הַמַּגִּיד שֶׁכֵּיוָן שֶׁעִקַּר הַשִּׁעְבּוּד חָל מַחֲמַת קַבָּלַת הַמָּעוֹת, לְעִנְיָן פָּרָעְתִּי יָכוֹל לוֹמַר שְׁטָרְךָ בְּיָדִי מַאי בָּעֵי. עַד כָּאן. וְכָל שֶׁכֵּן לְעִנְיָן לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, וְאֶלָּא מִיהַת לְעִנְיָן לְגִבּוֹת מִבְּנֵי חֲרֵי בִּלְבַד:

ל וְתָנֵי חוּץ מִבְּגִטֵּי נָשִׁים. גְּמָרָא. אֲבָל לֹא הֻזְכַּר בַּגְּמָרָא אֶלָּא שְׁטַר מַתָּנָה. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י דְּעַל יְדֵי הַשְׁטָר הוּא קוֹנֶה אוֹתָהּ הַמַּתָּנָה בִּמְסִירַת הַשְׁטָר, וּשְׁטָרָא חַסְפָּא בְּעָלְמָא הוּא. וְהָרַ"מ כָּתַב נַמִּי שִׁטְרֵי הוֹדָאוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לא **אַף אֵלּוּ**. מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּדָוְקָא בְּדִאֵיכָּא עֵדֵי מְסִירָה הוּא דְּמַכְשִׁיר, וּסְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּעֵדֵי מְסִירָה כְּרִתֵי. וּמֵירֵי נַמִּי בְּשֶׁאוֹתָן עֵדִים הַחֲתוּמִים בַּגֵּט שְׁמוֹתֵיהֶן מֻבְהָקִים.

בַּגְּמָרָא (גִּטִּין דַּף י"א א') מְפָרֵשׁ הֵיכִי דָּמֵי שֵׁמוֹת מֻבְהָקִים, כְּגוֹן הוֹרְמִיז וְאַבְדִּינָא וְכוּ', כְּלוֹמַר שֶׁהֵם נִכָּרִים שֶׁהֵם גּוֹיִם, הָא לָאו הָכִי חָיְשִׁינַן דִּלְמָא אָתֵי לְמִסְמָךְ עֲלַיְהוּ, דְּמוֹדִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְזֻיָּף מִתּוֹכוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל. וְתַנָּא קַמָּא נַמִּי סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא דְּגָזַר אַטּוּ שֵׁמוֹת שֶׁאֵינָן מֻבְהָקִים. הַר"ן:

לב דְּהֲדָיוֹט לֵית לֵיהּ קָלָא. וַאֲפִלּוּ בְּשֵׁמוֹת מֻבְהָקִים אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יִטְעוּ לוֹמַר דְּיִשְׂרְאֵלִים נִינְהוּ וְאַסְקֵי שְׁמַיְהוּ הָכִי, וְיָבֹאוּ לְהַכְשִׁיר בְּלֹא עֵדִי מְסִירָה כוּ'. הַר"ן:

משנה ו

לג **שֶׁלֹּא כוּ'**. דְּיָכוֹל לוֹמַר לְעַבְדּוֹ עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנְךָ. גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י אֶלָּא חָזֹר עַל הַפְּתָחִים. וּמְסַיֵּם הָרַמְבַּ"ם, שֶׁיִּשְׂרָאֵלִים מְצֻוִּים לְהַחֲיוֹת עֲבָדִים שֶׁבֵּינֵיהֶם:

לד **הַתְּרוּמָה**. וְעֶבֶד יִשְׂרָאֵל מַפְסִידוֹ מִשְׁפְּחָה כְּנַעֲנִית. וְאַף עַל גַּב דְּמַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין, עַבְדָּא בְּהֶפְקֵרָא נִיחָא לֵיהּ זִילָא לֵיהּ לְזַלְזֵל בָּהּ לְכָל תַּאֲוָתוֹ וּמִתְנַהֶגֶת עִמּוֹ בִּפְרִיצוּת. וְרַבָּנָן, הָא דְּמַתִּירוֹ בְּבַת חוֹרִין עֲדִיפָא לְהוּ. גְּמָרָא:

לה וּקְצָת קָשֶׁה, דְּאַף עַל גַּב דִּבְהֵמָה נַמִּי אוֹכֶלֶת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאִם יִהְיֶה בֶּן חוֹרִין לֹא יֹאכַל, הֲוֵי זְכוּת מַה שֶּׁאוֹכֵל עַכְשָׁיו. וּבַגְּמָרָא הָכִי אִיתָא מִפְּנֵי כוּ', דְּאִי בָּעֵי שָׁקִיל אַרְבָּעָה זוּזֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּפָסֵיל לֵיהּ כָּל הֵיכִי דְּאִיתֵיהּ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְעַיֵּן עוֹד:

לו **תָּנוּ**. גָּרְסִינַן וְלֹא גָּרְסִינַן תֵּן. שֶׁלֹּא מְסָרוֹ לְיַד שְׁלִיחַ בְּחַיָּיו, לְפִיכָךְ לֹא נֶחְלְקוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לוֹמַר שֶׁמִּשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה זָכָה לוֹ הַשְּׁלִיחַ לֶעֱבֹד לְהִיוֹת מְשֻׁחְרָר. רַשִׁ"י:

לז וְלֹא אָמְרִינַן שֶׁמָּא מָנָה קִבּוּר בַּקַּרְקַע יֵשׁ לוֹ וְהַהוּא דְּיָהִיב לֵיהּ:

פרק ב

משנה א

א וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם קִיּוּם, וְצָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב מִשּׁוּם דִּלְמָא אָתֵי לְאַחְלוֹפֵי, בְּחֻצְיוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֵׁם כוּ' שֶׁהוּא עִקַּר הַגֵּט מִנְכַּר מִלְּתָא וְלֹא אָתֵי לְאַחְלוֹפֵי. תּוֹסְפוֹת:

ב וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם אֲדוּקִים וַחֲתוּמִים בַּגֵּט, אֶלָּא שֶׁשְּׁנֵיהֶם אוֹמְרִים שֶׁהַבַּעַל עָשָׂה שְׁנֵיהֶם שְׁלוּחִים עַל כָּךְ וְאָמַר לָהֶם שְׁנֵיכֶם הוֹלִיכוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי, וּנְתָנוֹ הָאֶחָד בְּמַעֲמַד חֲבֵרוֹ כוּ'. תּוֹסָפוֹת:

ג לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם קִיּוּם הָאִיכָּא שְׁנַיִם שֶׁמְּצוּיִין לְקַיְּמוֹ, וּלְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם לִשְׁמָהּ, מֵירֵי לְאַחַר שֶׁלָּמְדוּ, וּבְתֵרֵי לֹא שְׁכִיחֵי, הִלְכָךְ לֹא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַחֲזֹר הַדָּבָר לְקַלְקוּלוֹ:

ד **וְאֶחָד**. שְׁלִישִׁי. רַשִׁ"י:

ה דְּכֵיוָן דְּהַהוּא דְּאָמַר בְּפָנַי נֶחְתַּם לֹא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב, אָתֵי לְאַחְלוֹפֵי בְּקִיּוּם כּוּ'. וּמַאן דְּאָמַר לִשְׁמָהּ, הָא סְבִירָא לֵיהּ נַמִּי טַעֲמָא דְּקִיּוּם. גְּמָרָא:

ו **מַכְשִׁיר**. כֵּיוָן דְּאִיכָּא תְּרֵי דְּמִסַּהֲדִי אַכְּתִיבָה, תּוּ לֹא אָתֵי לְאַחְלוֹפֵי. גְּמָרָא:

ז **כָּשֵׁר**. לְמַאן דְּסְבִירָא לֵיהּ טַעֲמָא דְּקִיּוּם, אֲפִלּוּ אֵין שָׁם עֵד מֵעִיד עַל הַכְּתִיבָה כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי נִתְקַיֵּם עַל פִּי שְׁנַיִם. וְלֹא נָקַט אֶחָד אוֹמֵר בְּפָנַי נִכְתַּב אֶלָּא אַגַּב רֵישָׁא דְּתָנָא אֶחָד אוֹמֵר כּוּ'. תּוֹסָפוֹת. וַאֲפִלּוּ יוֹצֵא מִתַּחַת יַד אֶחָד נַמִּי כָּשֵׁר. וּלְטַעֲמָא דְּלִשְׁמָהּ דַּוְקָא בְּיוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

ח וְנִרְאֶה לִי דְּנָקַט בַּת אֲחוֹתוֹ לְפִי שֶׁהִיא בַּת גִּילוֹ, כִּדְאִיתָא בְּסוֹף פֶּרֶק ה' דְּנָדָרִים. וּבַיְרוּשַׁלְמִי מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּשָׂא בַת אֲחוֹתוֹ וְזִנְּתָה כּוּ'. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה נָקַט בַּת אֲחוֹתוֹ:

ט דְּלֹא אָמְרִינַן אוֹקְמַהּ אַחֲזָקַת אֵשֶׁת אִישׁ וְהַשְׁתָּא הוּא דְּאִגְּרְשָׁה, כֵּיוָן שֶׁהִיא גְּרוּשָׁה לְפָנֵינוּ. וְעוֹד אַדְּרַבָּה אוֹקְמַהּ בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרָה שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה כְּשֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

י דְּאִי מִשּׁוּם זְנוּת, לֹא שְׁכִיחַ. וְרַבָּנָן סָבְרֵי דְּמִשּׁוּם פִּירֵי לֹא הֻצְרְכוּ לְתַקֵּן זְמַן, דִּכְשֶׁאֵין בּוֹ זְמַן נַמִּי כְּשֶׁיָּבֹא הַגֵּט לְיַד הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לָבֹא לְבֵית דִּין אוֹ לִפְנֵי עֵדִים וְתַרְאֶה לָהֶם גִּטָּהּ וְיִכְתְּבוּ לָהּ שֶׁמַּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְגָּרְשָׁה. תּוֹסָפוֹת:

משנה ג

יא **שֶׁל קַיְמָא**. לַאֲתוֹיֵי מֵי טַרְיָא (פֵּרוּשׁ גְּשָׁמִים שֶׁנִּשְׁאָרִים עַל הַגַּגּוֹת. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא מַיִם שֶׁשּׁוֹרִין בָּהֶן פֵּירֵי) וְעַפְצָא:

יב **שֶׁל זַיִת**. דְּוָקָא עֲלֶה שֶׁל זַיִת וְכַיּוֹצֵא בּוֹ דְּמִתְקַיֵּם כּוּ', אֲבָל שֶׁל כְּרִשִּׁין וּבְצָלִים וַעֲלֵה וְרָדִין וִירָקוֹת וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיְמָא פָּסוּל. תּוֹסָפוֹת:

יג אַף עַל גַּב דִּבְמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק ב' דְּסוֹטָה לְעִנְיַן מְגִלַּת סוֹטָה דִּכְתִיב בַּסֵּפֶר לֹא דָּרְשִׁינַן הָכִי, לֹא קָשְׁיָא, דְּהָכָא שָׁאנֵי, דִּכְלָל פְּרָט וּכְלָל דְּרֵישׁ, דִּוְנָתַן חָזַר וְכָלַל, אֲבָל הָתָם כְּלָל וּפְרָט וְאֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט. אִי נַמִּי הָכָא קְרָא יְתֵרָא קָדְרֵישׁ, וְכָתַב לָהּ תְּרֵי זִמְנֵי. תּוֹסָפוֹת:

משנה ד

יד וּלְשׁוֹן (טֹפֶס) [דְּפוּס] הוּא, שֶׁהוּא הֶעְתֵּק וְתֹאַר הַגֵּט. וְתוֹרֵף, הוּא גִּלּוּי הַגֵּט, מִלְּשׁוֹן יַנִּיחֶנּוּ בְּמָקוֹם הַתֶּרֶף:

טו וְלִיכָּא לְמֵימַר דְּדִיעֲבַד אֲפִלּוּ תּוֹרֵף כָּשֵׁר, דְּהָא כֵּיוָן דְּמְחַבֵּר פְּסוּלָא דְּאוֹרִיְתָא הוּא אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד אִית לָן לְמִפְסְלֵיהּ. הָרַ"ן:

טז יֵשׁ לְעַיֵּן כֵּיוָן דִּכְתִיבַת זְמַן בַּגֵּט לֵיתָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן, כָּל שֶׁשְּׁאָר הַתּוֹרֵף נִכְתַּב כְּהִלְכָתוֹ, זְמַן לֹא יִהְיֶה לוֹ אֶלָּא דִּין טֹפֶס. וְאֶפְשָׁר דְּאַלְמוּהוּ כְּאִלּוּ הָיָה שֶׁל תּוֹרָה. בֵּית יוֹסֵף:

יז וְיַעֲבִיר תְּנַאי שֶׁהָיָה בּוֹ. רַשְׁ"י:

יח וְאַף עַל גַּב דְּאֵינוֹ דּוֹמֶה נִמְחַק פַּעַם אֶחָד לְנִמְחָק שְׁתֵּי פְּעָמִים, וְיִהְיֶה נִכָּר אֵצֶל מַחַק דְּעֵדִים, סָבַר תַּנָּא קַמָּא דְּגָזְרוּ דִּלְמָא דָּמֵי הַאי מַחְקָא לְהַאי מַחְקָא. וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין, דְּאִי אִיכָּא חֲשָׁשָׁא אָזְלִינַן לְעֵדֵי מְסִירָה. בֵּית יוֹסֵף, וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **מַכְשִׁירִין**. אֵין לִתְמֹהַּ אֵיךְ מַכְשִׁיר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּדָבָר שֶׁיָּכוֹל לְהִזְדַּיֵּף, וְהָא מוֹדֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמֻזָּיָף מִתּוֹכוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל. דְּהָא מוֹדֶה נַמִּי הֵיכָא דְּלֹא אָתֵי לְמִסְמָךְ עָלַיְהוּ, כְּגוֹן בְּשֵׁמוֹת מֻבְהָקִים, דְּכָשֵׁר, הָכָא נַמִּי כָּשֵׁר. הַגָּהוֹת אַשְׁרִי:

כ וְאַף עַל גַּב דְּבִשְׁאָר שְׁטָרוֹת נַמִּי קָיְמָא לָן דְּעַל יְדֵי עֵדֵי מְסִירָה גּוֹבֶה מִמְּשֻׁעְבָּדִים, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דִּלְגוֹבַיְנָא קָיְמָא דִּלְמָא לֹא מַפִּיק לְהוּ עַד זְמַן אָרֹךְ וְשָׁכְחוּ עֵדֵי מְסִירָה אֶת הַדָּבָר וְסָמְכִינַן אַעֵדֵי חֲתִימָה, וְהוּא מְזַיֵּף כְּתַב הָעֶלְיוֹן וְחוֹתַם הָעֵדִים עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּהַיְנוּ דַּוְקָא בִּשְׁטָרוֹת הָעוֹמְדִים לִרְאָיָה, אֲבָל שְׁטַר מֶכֶר וּמַתָּנָה דָּמֵי לְגִטִּין. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

כא הַיְנוּ טֹפֶס:

כב מְשׁוּם דְּלֹא שְׁכִיחַ כְּלָל שַׁרְיָא אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה. וְלֹא דָּמֵי לִכְתָבוֹ בְּמֻחְבָּר בְּמַתְנִיתִין דִּלְעֵיל. הַר"ן:

כג **אֶת גִּטָּהּ**. וּמַקְנָתוֹ לַבַּעַל וְחוֹזֵר וּמוֹסְרוֹ לָהּ לְגֵרוּשִׁין. רַשְׁ"י. וְאַף עַל גַּב דִּמְחֻסַּר הַקְנָאָה בֵּין כְּתִיבָה לִנְתִיָּנָה לֹא הָוֵי מְחֻסָּר מַעֲשֶׂה, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ שֶׁל גֵּט דּוּמְיָא דְּקִצְיָצָה. הַר"ן:

כד **שׁוֹבְרוֹ**. שׁוֹבֵר פֵּרָעוֹן כְּתֻבָּה, שֶׁהָאִשָּׁה הָיְתָה לָהּ לְכָתְבוֹ וּלְמָסְרוֹ לוֹ לִהְיוֹת לוֹ לִרְאָיָה. רַשְׁ"י:

כה **בְּחוֹתָמָיו**. הַיְנוּ עֵדֵי מְסִירָה. הַר"ן. וְהָא דְּנָקַט חוֹתָמָיו, מִשּׁוּם דְּרֹב עֵדֵי מְסִירָה הֵם הַחֲתוּמִים בּוֹ, וְרֹב גִּטִּין חֲתוּמִים הֵם, אֲפִלּוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. רַשְׁ"י:

כו וְאַף עַל גַּב דְּאָמְרִינַן לְעֵיל דְּסַגֵּי בְּקוֹל קָלְמוֹסָא, הַיְנוּ לְמַאן דְּיָכוֹל לְמִחְזֵי, דְּמִסְתַּפֵּי סוֹפֵר מִנֵּיהּ דִּלְמָא חָזֵי לֵיהּ, אֲבָל בְּסוּמָא כֵּיוָן דְּלֹא אֶפְשָׁר לְמִחְזֵי לֹא מִסְתַּפֵּי מִנֵּיהּ, הִלְכָךְ לֹא מָצֵי אָמַר. ר"ן וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז הַיְנוּ לְמַאי דְּפַסְקִינַן כְּמַאן דְּאָמַר דְּטַעְמָא מִשּׁוּם קִיּוּם:

משנה ו

כח **הַקָּטָן**. מַה דִּשְׁכִיחַ טְפֵי תָּנֵי לֵיהּ בָּרִישָׁא. דְּגַדְלוּת הַקָּטָן וַדַּאי שְׁכִיחַ, וְכֵן פִּקָּחוּת הַחֵרֵשׁ שְׁכִיחַ יוֹתֵר מִפִּתּוּחַ הַסּוּמָא, וּפִתּוּחַ הַסּוּמָא שְׁכִיחַ טְפֵי מִשִּׁפּוּי הַשּׁוֹטֶה:

כט **בְּדַעַת**. לוֹמַר דִּבְדַעַת תַּלְיָא מִלְּתָא אֲבָל לֹא בְּכַשְׁרוּת, וְסוּמָא שֶׁהָיָה פָּתוּחַ בִּשְׁעַת קַבָּלָה לֹא בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא סוֹפוֹ בְּכַשְׁרוּת. גְּמָרָא:

ל דְּהַהֲלָכָה כְּמַאן דְּאָמַר דְּמִשּׁוּם קִיּוּם הוּא:

משנה ז

לא **נֶאֱמָנוֹת**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא בְּחוּץ לָאָרֶץ, דְּכֵיוָן שֶׁצְּרִיכָה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם וְאִי אַתָּא בַּעַל מְעָרְעֵר לֹא מַשְׁגְּחִינַן בֵּיהּ, מְהֵימְנָא, דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דִּלְקַלְקוּלָא מְכַוְּנָה. אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּאֵינָהּ אוֹמֶרֶת בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם וְאִי אַתָּא בַּעַל וּמְעָרְעֵר מַשְׁגִּיחִין בֵּיהּ, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, דְּמִכַּוְּנָא לְקַלְקוּלָהּ:

לב לָאו דַּוְקָא שֶׁיַּתְנֶה הוּא שֶׁתֹּאמְרִי. וְזֶה לְשׁוֹן הָרַ"ן, וְקָא מַשְׁמַע לַן מַתְנִיתִין שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאִלּוּ רָצְתָה הָאִשָּׁה לוֹמַר כְּבָר נִתְגָּרְשְׁתִּי בַּגֵּט שֶׁבְּיָדִי לֹא הָיְתָה צְרִיכָה לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, אֲפִלּוּ הָכִי כָּל שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁנֶּעֶשְׂתָה שָׁלִיחַ צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, וְלֹא מִפַּטְרָה בְּמִגּוֹ דְּאִי בַּעְיָא אָמְרָה נִתְגָּרַשְׁתִּי:

לג וַאֲפִלּוּ שֶׁאֵין הַגֵּט מְקֻיָּם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג

משנה א

א **לְגָרֵשׁ כוּ'**. כֻּלְּהוּ יָלֵיף לְהוּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָאֵי:

ב אֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר בְּעָלְמָא יֵשׁ בְּרֵרָה, הָכָא מוֹדֶה, מִשּׁוּם דְּוָכָתַב לָהּ, לִשְׁמָהּ, מַשְׁמַע שֶׁיְּהֵא מִבֹּרֶר בִּשְׁעַת כְּתִיבָה. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

ג **מָקוֹם כוּ'**. וּמַשְׁמַע שָׁם עִירוֹ וְשָׁם עִירָהּ דְּלֹא. הַגָּהוֹת אַשְׁרִי:

ד שֶׁגַּם זֶה עִקָּרוֹ שֶׁל גֵּט. וּמַתְנִיתִין רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא דְּאָמַר עֲדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי, הִלְכָּךְ וְכָתַב לָהּ לְאוּ אַחֲתִימָה קָאֵי, דַּחֲתִימַת הָעֵדִים אֵינָהּ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם, וְכִי כְּתִיב לָהּ לִשְׁמָהּ אַעִקָּר כְּרִיתוּת קָאֵי, דְּהַיְנוּ כָּל הָנֵי דְּאָמְרַן:

ה **חוּץ כוּ'**. קְשִׁיָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אַדְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּרֵישָׁא דְּמַתְנִיתִין אוֹקְמִינַן כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְשָׁרֵי לִכְתֹּב לְטָפְסֵי גִּטִּין וּבִלְבַד שֶׁיְּנִיחַ. תְּרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר. גְּמָרָא:

ו וְלֹא קָשֶׁה מִמִּשְׁנָה ה' פֶּרֶק דִּלְעֵיל דְּשָׁרִינַן בְּחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה לְכְתֹּב טֹפֶס וְלֹא גָּזְרִינַן אַטּוּ תּוֹרָף, דְּחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן לֹא שְׁכִיחַ כְּלָל לֹא גָּזְרוּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁמֵּבִיא פְּלוּגְתַּת הַפּוֹסְקִים בְּגִטֵּי נָשִׁים אִי פָּסוּל אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד:

משנה ג

ז וּבַגְּמָרָא פְּלִיגִי, אֵיכָא מַאן דְּאָמַר כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אָדָם עוֹמֵד וְרוֹאֶה שֶׁלֹּא עָבַר אָדָם שָׁם, וְאֵיכָא מַאן דְּאָמַר שֶׁלֹּא שָׁהָה אָדָם שָׁם עַד שָׁעַת מְצִיאַת הַגֵּט:

ח לְהָרֹא"שׁ פָּסוּל וַאֲפִלּוּ לֹא הֶחְזִקוּ שְׁנַיִם שֶׁשְּׁמוֹתֵיהֶן שָׁוִים, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא רָאָה שֶׁלֹּא עָבַר אָדָם שָׁם. וּלְהָרַמְבַּ"ם אֲפִלּוּ עָבַר, כָּשֵׁר, דְּהֶלְכָתָא כְּמַאן דְּאָמַר שֶׁלֹּא שָׁהָה כוּ', אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְזִקוּ גַּם כֵּן, דְּאָז בְּעָבַר הֲוָה תַּרְתֵּי לְרֵיעוּתָא. וּמִזֶּה גַּם כֵּן בְּאֵין הַשַּׂיָּרוֹת מְצוּיוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ט פֵּרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּהַשָּׁלִיחַ נַמִּי נֶאֱמָן בְּסִימָן מֻבְהָק. אֶלָּא דִּבְעֵדִים אַף עַל פִּי שֶׁרָאוּהוּ כְּבָר מֵהֵימְנוּ, וְשָׁלִיחַ לֹא מְהֵימָן אֶלָּא שֶׁאָמַר כֵּן קֹדֶם שֶׁרָאָהוּ:

י מַשְׁמַע שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁלֹּא חָתְמוּ אֶלָּא עַל אֶחָד, אֲבָל אֵין מַכִּירִין מִי הוּא אוֹתוֹ יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, וּכְשֶׁהָעֵדִים אוֹמְרִים כֵּן וְהוּא אוֹמֵר שֶׁעַל שֶׁלּוֹ חָתְמוּ, נֶאֱמָן, דְּלֹא חָשְׁדִינַן לֵיהּ שֶׁיְּשַׁקֵּר בְּמֵזִיד לוֹמַר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ לְקַלְקְלָהּ. אֲבָל כְּשֶׁאֵין הָעֵדִים אוֹמְרִים כְּלוּם חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא הוּא סוֹבֵר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן אַחֵר, אוֹ יוֹדֵעַ וְאֵין נִרְאֶה לוֹ לְחוּשׁ, שֶׁגַּם הוּא אֲבַד גֵּט, וּלְכָךְ אוֹמֵר שֶׁהוּא מַכִּיר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר. תּוֹסְפוֹת:

יא וְאִם תֹּאמַר וְנַחוּשׁ לִשְׁאֵלָה, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּקִים לֵיהּ בְּנַפְשֵׁיהּ שֶׁלֹּא הִשְׁאִילָם לְשׁוּם אָדָם. אִי נַמִּי בְּיוֹדֵעַ שֶׁבַּחֲפִיסָה אֲבֵדוּ, וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַכִּיר הַחֲפִיסָה בִּטְבִיעוּת עַיִן:

יב בִּטְבִיעוּת עֵינָא. וּבַחֲפִיסָה וּדְלֶסְקֶמָא נַמִּי טְבִיעוּת עַיִן כְּמוֹ סִימָן. אֶלָּא דְּאִיכָּא בֵּין סִימָן לִטְבִיעוּת עַיִן, דִּטְבִיעוּת עַיִן אֵין מוֹעִיל לְהַכְשִׁירוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמְּצָאוֹ אוֹתוֹ בְּעַצְמוֹ שֶׁאָבַד לוֹ, וְלֹא כְּשֶׁמְּצָאוּהוּ אֲחֵרִים. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג **אוֹ חוֹלֶה**. מַה שֶּׁאֵין כֵּן גּוֹסֵס, דְּרֹב גּוֹסְסִים לַמִּיתָה. גְּמָרָא:

יד **בְּחֻזְקַת כוּ'**. מִדְּאוֹרַיְתָא נָפְקָא לָן, בְּחֻלִּין דַּף י', הָעֲמֵד דָּבָר עַל חֶזְקָתוֹ. רַשׁ"י:

טו **בַּת יִשְׂרָאֵל**. צְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן גֵּט, מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר (לְמֵיחַשׁ לְמִיתָה, דְּאִי חָיְישַׁת אֵין לְךָ שׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהֵן עֲגוּנוֹת). אֲבָל תְּרוּמָה דְּאֶפְשָׁר (לִהְיוֹת נְזוֹנוֹת בְּחֻלִּין) אֵימָא לֹא, צְרִיכָא. גְּמָרָא:

טז **הַשּׁוֹלֵחַ**. צְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן תְּרוּמָה, זְמַנִּין דְּלֹא אֶפְשָׁר (שֶׁהִיא עֲנִיָּה וְתִטֹּל בַּגָּרְנוֹת). אֲבָל חַטָּאת מִסְפַּקָּא לֹא לֵיעוּל חֻלִּין לְעֲזָרָה, צְרִיכָא. גְּמָרָא:

יז **מַקְרִיבִין**. בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּדַוְקָא בְּקָרְבַּן נָשִׁים, אִי נַמִּי חַטַּאת הָעוֹף, שֶׁאֵינָם צְרִיכִים סְמִיכָה. דְּאִי לָאו הָכִי לְכַתְּחִלָּה אֵין לַעֲשׂוֹת בְּלֹא סְמִיכָה, דְּהָא מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ לֹא כִּפֵּר:

משנה ד

יח וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י. וּמַשְׁמַע דְּאִלּוּ אָבְדָה דְּבַסִּיפָא הַיְנוּ שֶׁטָּבְעָה. וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּאַף עַל פִּי כֵן נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי חַיִּים דְּשָׁמָא יָצָא, (כִּדְאִיתָא בִּיבָמוֹת פט"ז מ"ד) דִּסְתָם יָם מַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף הוּא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם:

יט **לְהָרֵג**. בַּגְּמָרָא אֵיפָא תְּרֵי לִישְׁנֵי, לְחַד לִישְׁנָא דַּוְקָא בְּבֵית דִּין נָכְרִים, אֲבָל בְּבֵית דִּין יִשְׂרָאֵל אֵין נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי חַיִּים (וְהוּא דַּעַת הָרַמְבַּ"ם). וּלְאִידָךְ לִישְׁנָא דַּוְקָא בְּבֵית דִּין יִשְׂרָאֵל נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי חַיִּים. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ **בַּת יִשְׂרָאֵל כו'**. וְכָל שֶׁכֵּן לְאִסּוּר אֵשֶׁת אִישׁ. וְאִם הָיָה גֵּט אֶחָד מֵהֶם בְּיַד הַשָּׁלִיחַ אֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאִשְׁתּוֹ, וְאִם נוֹתְנוֹ לָהּ הֲרֵי זוֹ סְפֵק מְגֹרֶשֶׁת. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם:

משנה ה

כא **אַחֵר**. דְּשָׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ כִּדְאִיתָא בְּקִדּוּשִׁין דַּף מ"א. וְדַוְקָא חָלָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב וּמַשְׁמַע דְּלֹא קָפִיד אִם יִטֹּל הַחֵפֶץ תְּחִלָּה אִם לֹא, וַהֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר תֵּן לָהּ הַגֵּט וְטֹל הַחֵפֶץ, שֶׁגַּם בָּזֶה לֹא יִשַּׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר כו'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

כג וּבְחָלָה, דְּלֹא עָדִיף מִמִּי שֶׁבָּא מִכֹּחוֹ. פּוֹסְקִים:

משנה ז

כד כֵּיוָן דְּמִלְּתָא דְּפִשִׁיטָא הוּא דִּלְדִידְהוּ יָהֵיב לְהוּ אַסְחֵי לְהוּ שְׁאָר כֹּהֲנִים דַּעְתַּיְהוּ וְהָוֵי כְּמַאן דְּמָטוּ לִידַיְהוּ דִּכְהָנֵי. רַשְׁ"י וְהָרַ"ן. וּבַהֲגָהוֹת אֶשְׁרִי יָהֵיב טַעֲמָא מִשּׁוּם דַּהֲוֵי כְּמַתָּנָה מֻעֶטֶת וְאָסוּר לַחֲזֹר בּוֹ:

כה וַאֲפִלּוּ לֹא יָרַשׁ אֶלָּא מִלֹּא מַחַט, מִשּׁוּם דְּגוֹבָה וְחוֹזֵר וְגוֹבָה. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כו **בֵּית דִּין**. עַל מְנָת שֶׁיַּפְרִישׁ עַל מָעוֹת אֵלּוּ מֵחֶלְקָם. הָרַמְבַּ"ם:

כז **אֵינוֹ צָרִיךְ כו'**. דְּהָיָה כֹּחַ בְּיַד בֵּית דִּין לְהָטִיל חוֹב זֶה עַל הַכְּהֻנָּה וְהַלְוָיָה, לְפִי שֶׁתַּקָּנָתָם הוּא שֶׁיִּמְצְאוּ מָעוֹת לַהַלְוָאָה. רַשְׁ"י. אֲבָל עַל הֶעָנִי שֶׁהֶעֱשִׁיר לֹא עָבְדוּ תַּקָּנָתָא, דְּלָא שְׁכִיחַ:

משנה ח

כח **מַפְרִישׁ כו'**. בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים אַיְרֵי, דְּשָׁרֵי שֶׁלֹּא מִן הַמֻּקָּף. תּוֹסְפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כט וּמַשְׁמַע דְּאִלּוּ כְּבָר אֲכָלָן אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַפְרִישׁ, וְתַלְמִידֵנוּ שֶׁעַכְשָׁיו נָאֶבְדוּ הוֹאִיל וּכְבָר נֶאֱכְלוּ, וְלֵיכָא אֶלָּא חִיּוּב הַפְרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת. וְהָרַמְבַּ"ם לֹא חִלֵּק. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ל **בְּקָדִים כוּ'**. בַּגְּמָרָא תָּנָא בַּתְּקוּפָה, כְּלוֹמַר שֶׁמּוֹצָאֵי הַחַג הִיא בִּתְקוּפַת תִּשְׁרֵי, דְּאִלּוּ נִמְשְׁכָה תְּקוּפַת תַּמּוּז עַד כָּאן לֹא. רַשְׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לא **סְמָדַר**. כְּתֹם פֶּרַח, וַעֲנָבָיו נִרְאִין בָּאֶשְׁכּוֹל כְּסִדְרָן. רַשְׁ"י:

לב וּרְאָיָה לָזֶה מִדְּתָנַן הַבֹּסֶר מִשֶּׁהֵבִיא מַיִם:

פרק ד

משנה א

א **שֻׁשְׁלַח**. מַהוּ דְּתֵימָא לֹא אֲלִימָא שְׁלִיחוּתָא דְּבַתְרָא מִשְּׁלִיחוּתָא דְּקַמָּא דִּלְבַטְּלֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

ב **קָדַם כוּ'**. מַהוּ דְּתֵימָא כִּי לֹא אָמְרִינַן לִצְעוּרֵהּ קָמְכַוֵּן הָנֵי מִלֵּי לַשְּׁלִיחַ, אֲבָל לְדִידֵהּ וַדַּאי לִצְעוּרֵהּ קָמְכַוֵּן, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ הָרַ"ן דְּדוּמְיָא דְּשָׁלִיחַ, דְּהַיְנוּ דְּפָגַע מִמֵּילָא, הָכִי נַמִּי בְּאִשְׁתּוֹ דְּפָגַע בָּהּ מִמֵּילָא. וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא אָמְרִינַן לִצְעוּרֵהּ כוּ'. וְקָדַם לָאו דַּוְקָא אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקַט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג **שָׁלִיחַ**. מַהוּ דְּתֵימָא אִיהוּ הוּא דְּלָא טָרַח אַדַּעְתָּא לִצְעוּרֵהּ, אֲבָל שָׁלִיחַ דְּלֹא אִכְפַּת לֵיהּ כִּי טָרַח וַדַּאי לִצְעוּרֵהּ. גְּמָרָא. וְטָרַח דְּנָקַט לָאו טִרְחַת הַדֶּרֶךְ וּרְדִיפָה אַבְּתַרֵהּ קָאָמַר, דְּהָכָא מִילֵּי בְּפָגַע, אֶלָּא טִרְחַת הַדִּבּוּר שֶׁיֵּשׁ טֹרַח וְעָמָל עַל הָאָדָם לְצַעֵר הָאָדָם בְּדִבּוּר עַל יְדֵי עַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁיְּדַבֵּר לַשָּׁלִיחַ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

ד וֶה דַּעַת רַב שֵׁשֶׁת וְרֵישׁ לָקִישׁ בַּגְּמָרָא, דְּדָיְקֵי דְּבֵית דִּין הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה. וְטַעְמָא דְּבָעִינַן שְׁלֹשָׁה וַהֲרֵי אֵין זֶה אֶלָּא עֵדוּת בְּעָלְמָא, כָּתַב הָרַ"ן דְּתַקָּנָה קְדוּמָה הָיְתָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לַדָּבָר קוֹל. עַד כָּאן. דְּבֵי תְּרֵי לֹא מַפְקֵי קָלָא, דְּהָכָא בָּעִינַן גִּלּוּי מִלְּתָא טְפֵי לִגְבוֹת מִמְּשַׁעְבְּדֵי כוּ'. וּלְדִידְהוּ חֲשַׁשׁ מַמְזֵרוּת לֵיכָא, דְּהָא שְׁלֹשָׁה מַפְקֵי לְקָלָא. אֶלָּא טַעֲמָא מִשּׁוּם תַּקָּנַת עֲגוּנוֹת, דְּכֵיוָן דְּאַטְרְחִינַן עֲלֵיהּ לֵילֵךְ כוּ' לֹא יִטְרַח בִּשְׁבִיל לְעָגְנָהּ. וְרַב נַחְמָן וְרַב יוֹחָנָן סָבְרֵי דְּבֵית דִּין הַיְנוּ תְּרֵי, וְקָרֵי לְהוּ בֵּית דִּין מִשּׁוּם דְּאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם. וַאֲפִלּוּ הֵיכָא דְּלָא חָיְשִׁינַן לְשִׁקְרֵי. וְכֵן פָּסְקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים. וּלְדִידְהוּ טַעֲמָא מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ מַמְזֵרוּת. וְאִם כֵּן הָרַ"ב מְזַכֵּי שְׁטָרֵי אַבֵּי תְּרֵי וּדְלֹא כְּהִלְכָתָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה וְהַיְנוּ מַכַּת מַרְדּוּת. דְּוַדַּאי אֵין כָּאן מַלְקוֹת דְּאוֹרַיְתָא. וְטַעְמָא דְּמַלְקִין מִשּׁוּם דְּקָיְמָא לָן דְּתַקָּנָתָא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיְתָה אֶלָּא לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם בִּטְּלוּ, מְבֻטָּל. וּמִיהוּ דַּוְקָא לְאַחַר תַּקָּנַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲבָל מַה שֶּׁקָּדַם רַבָּן גַּמְלִיאֵל, לְמַר כִּדְאִית לֵיהּ וּלְמַר כִּדְאִית לֵיהּ אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד הוּא:

משנה ג

ו **אַלְמָנָה כוּ'**. וְכָל הַבָּא לִפְרֹעַ מִנְּכָסֵי יְתוֹמִים. וַהֲוָה מָצֵי לְמִתְנֵי אֵין נִפְרָעִים מִנְּכָסֵי יְתוֹמִים אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה, וְנִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעַ הָאַלְמָנָה, אֶלָּא דְּאַלְמָנָה הָוֵי חִדּוּשׁ טְפֵי, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא מִשּׁוּם חִנָּא אֲקִילוּ רַבָּנָן עֲלַהּ. וּלְכָךְ נָקֵט רֵישָׁא נַמִּי בְּאַלְמָנָה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא וְתוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ז **נִמְנְעוּ**. בֵּית דִּין. הָרַמְבַּ"ם:

ח וּלְפִיכָךְ בְּאַלְמָנָה הוּא דְּנִמְנְעוּ אֲבָל לֹא בִּגְרוּשָׁה. גְּמָרָא:

ט וְזֶה לְשׁוֹן הָרַ"ן, כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ יִבְחֲרוּ הַיְתוֹמִים דָּבָר קָשֶׁה לְהַדִּירָהּ בּוֹ כְּגוֹן קוֹנָם וְכוּ'. וְלֹא חֻשְׁוְדָה לַעֲבֹר עַל נִדְרָהּ, וַאֲפִלּוּ תַּעֲבֹר אֵין עָנְשָׁן שֶׁל נְדָרִים חָמוּר כָּל כָּךְ כְּעָנְשָׁן שֶׁל שְׁבוּעוֹת שֶׁנִּפְרָעִים מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם. וּבַגְּמָרָא, וְנֵחוּשׁ דִּלְמָא אָזְלָא לְחָכָם וְשָׁרֵי לָהּ. וּמִשְּׁנֵי, קָסָבַר צְרִיכָה לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר הֵיאַךְ נָדְרָה נֶדֶר הַזֶּה וְכִי מְפָרְטָה קַמֵּיהּ דְּלֵיתוֹמִים נָדְרָה וְכָךְ נָדַרְתִּי אִם נֶהֱנֵיתִי מִכְּתֻבְּתִי כְּלוּם לֹא שָׁרֵי לָהּ:

י וְאִם תֹּאמַר יַדִּירוּהָ בִּדְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ שֶׁאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהַפֵּר. וְיֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן שֶׁאֵין בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ לֹא תָּחוּשׁ אִם תְּקַיְּמֵם כוּ'. וְאִם תֹּאמַר יַדִּירוּהָ שֶׁלֹּא תֹּאכַל כִּכָּר זֶה כוּ' וְתֹאכְלֶנּוּ לְאַלְתַּר בְּפָנֵינוּ, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא תָּחוּשׁ לְעָנֶשׁ זֶה אֶלָּא בְּנֶדֶר, שֶׁעַל יָדוֹ עוֹמֶדֶת בְּאִסּוּר כָּל יָמֶיהָ. תּוֹסָפוֹת וְהָרֹא"שׁ. וּבַגְּמָרָא וְכִי לֹא נִיסֵּת נַמִּי לְכִי מִנַּסְבָא מֵפֵר לָהּ בַּעַל. וּמִשְּׁנֵי אֵין הַבַּעַל מֵפֵר בַּקּוֹדְמִין. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יא פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁשְּׁבוּעַת הַדַּיָּנִים הַנִּזְכֶּרֶת בַּמִּשְׁנָה, שֶׁל תּוֹרָה הִיא, וְנָקִיט סֵפֶר תּוֹרָה בְּיָדֵיהֶם אוֹ תְּפִלִּין, וּמַשְׁבִּיעַ לָהּ בַּשֵּׁם אוֹ בְּכִנּוּי. כִּדְאַשְׁכְּחָן בְּאַבְרָהָם שִׂים נָא יָדְךָ כוּ' וְאַשְׁבִּיעֲךָ [בְּרֵאשִׁית כד]. וְעָנְשָׁהּ מְרֻבֶּה. וְחוּץ לְבֵית דִּין, שְׁבוּעָה דְּרַבָּנָן בְּקַלָּלַת אָרוּר, וְלֹא נָקִיט מִידֵי. וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁבוּעַת הַמִּשְׁנָה טַכְסִיסָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, תִּקְּנוּ כָּאן לְהַקֵּל בְּכָךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְּנוּ גּוֹבָה בְּנֵדֶר. הָרַ"ן:

יב **תִּקְּנוּ כוּ'**. לָאו לְמֵימְרָא שֶׁהָיוּ צְרִיכִין כָּךְ לְכַתְּחִלָּה, דְּהָא לְעֵיל מַכְשִׁירִין חֲכָמִים דְּהַיְנוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפִלּוּ בְּלֹא עֲדֵי חֲתִימָה. אֶלָּא תִּקֵּן וְלִמֵּד לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ לְעֲדֵי מְסִירָה. אֲבָל אִם יִרְצֶה לְכַתְּחִלָּה לִסְמֹךְ עַל עֲדֵי מְסִירָה, יֵשׁ לִסְמֹךְ. הָרֹא"שׁ:

משנה ד

יג דְּקָנֵי לֵיהּ מִשָּׁבָאֵי׃

יד וְתֵימַהּ דְּתֵיפּוֹק לֵיהּ לְפִי שֶׁנִּתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ. וְהָכִי אִיתָא בַּגְּמָרָא, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב׃

טו **יִשְׁתַּעְבֵּד**. וְרַבּוֹ נוֹתֵן דָּמָיו. תּוֹסָפְתָּא. וּפֵרֵשׁ הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה דְּהַיְנוּ אִם פָּדָאוֹ לְשֵׁם עֶבֶד. אֲבָל כְּשֶׁפָּדָאוֹ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין, הֲרֵי הִפְקִיר דָּמָיו׃

טז דְּאִי יִשְׁתַּעְבֵּד לַשֵּׁנִי אַכַּתִּי יַפִּיל עַצְמוֹ לְגֵיסוֹת כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ לְעַנְיִן מְצִיאָה וּמַתָּנָה, דְּלָא קָנֵי לֵיהּ שֵׁנִי אֶלָּא לְמַעֲשֶׂה יָדָיו כְּמוֹ שֶׁקָּנָאוֹ הַשַּׁבָּאִי שֶׁמִּמֶּנּוּ קָנָאוֹ הוּא, וּפְעָמִים נַמִּי שֶׁהוּא שׁוֹנֶא לְרַבּוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וּמַפְקִיעַ עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב׃

יז וְהַיְנוּ אַפּוֹתִיקִי מְפֹרָשׁ, לַאֲפוֹקֵי אִם כָּתַב לוֹ גְּבֵה חוֹבְךָ מִזֶּה, דְּהַיְנוּ אַפּוֹתִיקִי סְתָם, לָמָּה לֵיהּ לַמְשַׁחְרֵר דִּלְכְתֹּב שְׁטָר, הָא כָּתוּב וְקָאֵי, דְּהָא מְשַׁעְבְּדֵי לֵיהּ כֵּלְהוּ נִכְסֵי. הָרַ"ן׃

משנה ה

יח **אִי אֶפְשָׁר**. מִשּׁוּם לָאו דְּלֹא יִהְיֶה קָדֵשׁ. דִּמְתַרְגְּמִינַן לֹא יִסַּב גַּבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּתָא אֲמָה. וְלִשָּׁא חֻצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֻצְיָהּ בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל כו'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב׃

יט **לֹא תִהוּ כוּ'**. הָא דְּלָא נָקֵט קְרָא דְּאוֹרַיְתָא דִּפְרוּ וּרְבוּ. מִשּׁוּם דְּאִי הָיָה יָכוֹל לְקַיֵּם לְשֶׁבֶת כָּל דְּהוּ מִשּׁוּם פְּרוּ וּרְבוּ לֹא הֲוָה כָּפִינַן לֵיהּ, דְּלֹא מְחַיֵּב בָּהּ מִשּׁוּם דְּאָנוּס הוּא. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּנָקֵט לְשֶׁבֶת מִשּׁוּם דְּשַׁיָּךְ אַף בְּצַד עַבְדוּת, אֲבָל פְּרוּ וּרְבוּ לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּצַד חֵרוּת (דְּאִתְּתָא לֹא מְפַקְּדָה אַפְּרוּ וּרְבוּ, וְכָל מִצְוָה שֶׁאֵין הָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהּ אֵין הָעֶבֶד חַיָּב בָּהּ). תּוֹסָפוֹת׃

כ **בָּרָאָהּ**. יוֹצֵר הָאָרֶץ לֹא עַל תֹּהוּ לְהִיוֹת רֵיקָנִית בָּרָא אוֹתָהּ, כִּי אִם לָשֶׁבֶת לְהִיוֹת בָּהּ יִשּׁוּב יְצָרָהּ. רַשְׁ"י׃

משנה ו

כא רְצוֹנוֹ לוֹמַר בַּגְּמָרָא׃

כב וְאַלּוֹקַח קָאֵי, שֶׁהוּא הַמּוֹצִיא וְאַסּוּרָא גַּבֵּיהּ אִיתָא, וְאוֹתוֹ קָנְסוּ שֶׁיְּאַבֵּד דָּמָיו. גְּמָרָא׃

כג **סְפָרִים**. שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אוֹתָן לְגוֹנְבָן וּלְגוֹזְלָן. הָרַמְבַּ"ם׃

משנה ז

כד וְנִרְאֶה לִי שֶׁלֹּא בָא לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיֹּאמַר כֵּן בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין, דְּאִם כֵּן בְּמוֹצִיא מִשּׁוּם שֵׁם רָע נַמִּי הֲוָה לֵיהּ לְפָרֵשׁ כֵּן. אֶלָּא שֶׁפֵּרוּשׁוֹ מַאי אִכְפַּת לֵיהּ בְּאִם נָדְרָה, וְקָאָמַר שֶׁהוּא אוֹמֵר אִי אֶפְשִׁי כו'. תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב. וְעַיֵּן עוֹד׃

כה לָאו דַּוְקָא, דְּהָא לֹא הִתְנָה בְּכָךְ, אֶלָּא לַעַז בְּעָלְמָא. וְכֵן כָּתַב הָר"י׃

כו אֲבָל לְקַלְקוּלָא לֹא חַיֵּישׁ הָכָא, דִּבְצָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר, וּבְאֵינוֹ צָרִיךְ סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. גְּמָרָא:

כז נִרְאֶה לִי דְּרַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ בְּמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק י"א דִּנְדָרִים, בְּאוֹמֵר לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה נֶדֶר, שֶׁאַף עַל פִּי כֵן הֲוָה לֵיהּ לְהָפֵר, וְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבָּנָן דְּהָתָם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כח בַּגְּמָרָא, פְּשִׁיטָא מַאי נֵחוּשׁ לָהּ, מַהוּ דְּתֵימָא לִגְזוֹר מִשּׁוּם דְּרַבִּי נָתָן, דְּתַנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר הַנּוֹדֵר כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה וְהַמְקַיְּמוֹ כְּמוֹ שֶׁהִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבָּן, וְהַאי כֵּיוָן דְּקִיְּים נִדְרוֹ נְקִנְסֵיהּ מִלְּהַחְזִיר, קָא מַשְׁמַע לָן:

משנה ח

כט **אֵילוֹנִית**. פֵּרוּשׁ שֶׁחָשַׁב שֶׁהִיא אֵילוֹנִית גְּמוּרָה, דְּלֹא יָלְדָה, וְגֵרְשָׁהּ בְּגֵט. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָאֵילוֹנִית אֵינָהּ צְרִיכָה גֵּט כְּדִתְנַן רֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא דִּיבָמוֹת כוּ', הָכָא אֵירֵי כִּדְאָמְרָן דְּלֹא נוֹלְדוּ בָּהּ סִימָנֵי אֵילוֹנִית גְּמוּרִים אֶלָּא שֶׁהוּא חָשַׁב כֵּן, וְהֵינוּ דְקָתָנֵי כוּ' וְהָיוּ לָהּ בָּנִים. וְאִם נוֹלְדוּ בָּהּ סִימָנֵי אֵילוֹנִית אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם צַד שֶׁיִּהְיוּ לָהּ בָּנִים. הַר"ן:

ל לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ קֹדֶם גֵּרוּשִׁין הֲוֵי יוֹדֵעַ שֶׁהַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֵילוֹנִית לֹא יַחֲזִירֶנָּה עוֹלָמִית. רַשְׁ"י:

לא כְּלוֹמַר וְהַשְׁתָּא רַבָּנָן נַמֵּי חָיְשֵׁי לְקַלְקוּלָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לב וְקַשְׁיָא, דְּאִם כֵּן הֵטִיל הַתְּנַאי בַּגֵּט עַצְמוֹ וּכְשֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ נִמְצָא שֶׁהַגֵּט בָּטֵל. וּבְמַתְנִיתִין דִּלְעֵיל דְּכַפְלֵיהּ כִּי לֹא נִתְקַיְּמוּ הַתְּנַאי וְהַגֵּט בָּטֵל מַה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָם דְּלֹא יַחֲזִיר. וְהַתּוֹסְפוֹת וְהָרַמְבַּ"ם כָּתְבוּ בְּדְכַפְלֵיהּ לְמִלְּתֵיהּ וְלֹא כַּפְלֵיהּ לְתְנָאֵיהּ. דְּאִי כַּפְלֵיהּ לְתְנָאֵיהּ אֵין מוֹעִיל מַה שֶּׁלֹּא יַחֲזִיר, דִּלְעוֹלָם אֵיכָא קַלְקוּלָא. וְכִי לֹא כַּפְלֵיהּ לְמִלְּתֵיהּ אֲפִלּוּ לַעַז לֵיכָּא, דַּחֲשֶׁשׁ קַלְקוּל זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לַעַז בְּעָלְמָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לג כִּי הוּא הָיָה סָבוּר שֶׁהָיְתָה אֵילוֹנִית, אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ לוֹ שֶׁיְּהֵא גּוֹמֵר וּמְגָרֵשׁ בְּכָל צַד, אֲבָל לֹא גֵּרֵשׁ עַל דַּעַת שֶׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּה. הַר"ן:

משנה ט

לד **הַלּוֹקֵחַ מֵביא**. הָכִי גָּרְסִינַן בִּסְפָרִים מְדֻיָּקִים, וְזוֹ הִיא גִּרְסַת הָרַמְבַּ"ם. וּמְפֹרָשׁ כְּבָר בְּאַרְנוּ שֶׁהָעִקָּר אֲצָלֵנוּ אֵין קִנְיָן לְנָכְרִי בָּאָרֶץ לְהַפְקִיעַ מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, לְפִיכָךְ לָקַח מִן הַנָּכְרִי יָבִיא מִן הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁרָאוּ חֲכָמִים שֶׁהָיוּ מִתְיַקְּרִין בְּלֶקִיחָתָן מִן הַנָּכְרִי הִתְקִינוּ שֶׁהַלּוֹקֵחַ מִן הַנָּכְרִים לֹא יָבִיא בִּכּוּרִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּאֵר לוֹ שֶׁיְּרֻדָּה מִקְּדֻשָּׁתָהּ וְלֹא יִתְאַוּוּ לִקְנוֹת מֵהֶם. וּכְשֶׁרָאוּ גַּם כֵּן שֶׁזֶּה גּוֹרֵם שֶׁתִּשָּׁאֵר בְּיַד הַנָּכְרִי וְתִשְׁתַּקֵּעַ בְּיָדָם, הִתְקִינוּ שֶׁהַלּוֹקֵחַ מֵהֶם

יָבִיא כְּדֵי שֶׁיֵּדַע שֶׁלֹּא הָיָה קִנְיָן לַנָּכְרִי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קִנְיָן גָּמוּר, וּלְכָךְ יִשְׁתַּדֵּל בְּפִדְיוֹן זֶה הַקַּרְקַע מִיָּדוֹ, לְפִי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בִּקְדֻשָּׁתָהּ וּבְמַתְּנוֹת יְדוּעוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לה הָכִי גָּרְסִינַן בַּמִּשְׁנָה. וְלֹא גָּרְסִינַן וְחָזַר וּלְקָחָהּ כו'. וְכֵן הוּא גִּרְסַת רַשְׁ"י. וְלֹא מְפָרֵשׁ לְאוֹקִימְתָּא דִּתְרֵי תַּקָּנוֹת הָיוּ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, דְּכָל זֶה לְמַאן דְּאָמַר לֹא הָיָה קִנְיָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים כו'. אֲבָל הָרַ"ב פָּסַק כְּמַאן דְּאָמַר דְּיֵשׁ קִנְיָן, וּמְפָרֵשׁ לְמִשְׁנָתֵנוּ אַלִּיבָּא דְהִלְכָתָא וְאֵין צָרִיךְ לְאוֹקִימְתָּא הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל:

פרק ה

משנה א

א כְּלוֹמַר דְּהָא לְהָכִי תְּנַן לָהּ הָכָא בְּגִטִּין וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִנְיָנוֹ מֵעִנְיָן גִּטִּין, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּתָנֵי בְּפֶרֶק דְּלֶעֵיל מִלֵּי דְּתִקּוּן הָעוֹלָם:

ב שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְאָדָם לִגְבוֹת מֵעֵט מִקַּרְקַע עִדִּית וְלֹא הַרְבֵּה מִזְּבוּרִית. רַשְׁ"י:

ג **בְּעִדִּית**. אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב [אֵיכָה ב] תִּרְגּוּם יַת כָּל עִדִּית בֵּית יַעֲקֹב. נְאוֹת אֱלֹהִים [תְּהִלִּים פג] תַּרְגּוּם עִדִּית. עָרוּךְ:

ד גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ הָרַ"ב אַף עַל פִּי שֶׁהַזְּבוּרִית שָׁוָה כְּנֶגֶד הַחוֹב לֹא קָפִיץ עֲלֵיהּ זְבִינָא:

ה וְקָשֶׁה דִּלְמַאן דְּאָמַר כְּתָבָה דְּאוֹרַיְתָא דְּיָלְיף לָהּ מִכְּמֹהַר הַבְּתוּלוֹת כו', מִדְּאוֹרַיְתָא דִּינָהּ בְּעִדִּית, וְאַמַּאי הִפְקִיעוּ חֲכָמִים דִּינָהּ מֵהַאי טַעֲמָא. וְרַבִּי מֵאִיר נַמִּי דְּאָמַר בְּבֵינוֹנִית קָסָבַר כְּתָבָה דְּאוֹרַיְתָא בְּרֵישׁ פֶּרֶק אַף עַל פִּי. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּטַעְמָא דְּהִפְקִיעוּ חֲכָמִים דִּינָהּ כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא גַּבֵּי בַּעַל חוֹב, שֶׁלֹּא יִרְאֶה אָדָם שָׂדֶה נָאֶה וַיֹּאמַר אֶקְפֹּץ וְאַלְוֶנּוּ, הָכִי נַמִּי חָשׁוּ חֲכָמִים בְּאִשָּׁה שֶׁמָּא תַּקְנִיטֶנּוּ כְּדֵי שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּהּ וְתִגְבֶּה כְּתֻבָּה. וְטַעְמָא דְּיוֹתֵר מִשֶּׁהָאִישׁ כו' לֹא הָוֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא תֵּימָא כְּמוֹ שֶׁבַּעַל חוֹב בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת, אִשָּׁה נַמִּי מִשּׁוּם חִנָּא שֶׁיִּהוּ הָאֲנָשִׁים נוֹשְׂאִים חֵן בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים וְיִנָּשְׂאוּ לָהֶן תְּהֵא בְּבֵינוֹנִית. תּוֹסְפוֹת:

ו **בְּזִבּוּרִית**. הַפָּחוּת וְהָרַע. הָרַמְבַּ"ם. וְלֹא נוֹדַע לִי מֵאֵיזֶה לָשׁוֹן הוּא (נִרְאֶה לִי מִלָּשׁוֹן זִבּוּרָא וְעַקְרָבָא. בֵּית דָּוִד):

משנה ב

ז וְחָשִׁיב תִּקּוּן הָעוֹלָם, דְּאִי לָאו תִּקּוּן הָעוֹלָם הָיָה גּוֹבֶה אֲפִלּוּ מִמְּשַׁעְבְּדֵי בְּבֵינוֹנִית מִשּׁוּם נְעִילַת דֶּלֶת. עַד כָּאן. וּמִשּׁוּם הָכִי נָקַט הָרַ"ב בַּעַל חוֹב. וְהוּא הַדִּין לְנִזְקִין:

ח **יְתוֹמִים**. מְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּלֹא מַסִּיק אַדַּעְתַּיְהוּ דְּמַלְוֶה דְּמִית לֵוֶה וְנָפְלֵי נְכָסֵי קָמֵי יְתָמֵי דַּהֲוָה לֵיהּ נוֹעֵל דֶּלֶת וְהִלְכָךְ אֲפִלּוּ יְתוֹמִים גְּדוֹלִים. וּבְנִזְקִין אַף עַל גַּב דְּמִדְּאוֹרַיְתָא בְּעִדִּית, הַיְנוּ דְנִזַּק, וְגַבֵּי יְתָמֵי אוֹקְמוּהָ אִדְּאוֹרַיְתָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת:

משנה ג

ט וּלְשׁוֹן לַאֲכִילַת פֵּרוֹת לֹא דָיְקָא, דִּלְפֵרוֹת בִּלְחוּד הָוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי. וְהָרַמְבַּ"ם מְפָרֵשׁ כְּשֶׁגָּזַל רְאוּבֵן קַרְקַע מִשִּׁמְעוֹן וְהָיְתָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְאָכַל רְאוּבֵן הַפֵּרוֹת וְהִפְסִיד הַקַּרְקַע כו', כְּשֶׁיָּבֹא שִׁמְעוֹן לִגְבוֹת מֵרְאוּבֵן הַפֵּרוֹת שֶׁאָכַל כו'. וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בַּגְּמָרָא בָּבָא מְצִיעָא דַף י"ד. וּפֵרוּשׁ הָרַ"ב נִדְחָה:

י אֲבָל דְּמֵי פֵּרוֹת הָוֶה כְּמִלְוֶה עַל פֶּה. דְּאַף עַל פִּי שֶׁכָּתַב מוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ אֲנָא אֵיקוּם וַאֲשַׁפֵּי אִינוּן וְעַמְלֵיהוֹן וְשִׁבְחֵיהוֹן, אֲפִלּוּ הָכִי אֵין קוֹל יוֹצֵא אֶלָּא עַל הַמִּקָּח, לֹא עַל הַשְּׁאָר, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ בָּעוֹלָם. רַשְׁ"י וְהָרַ"ן:

משנה ד

יא **אֲבִיהֶן**. וְכָל שֶׁכֵּן הַמְמֻנֶּה מֵהַבֵּית דִּין שֶׁהוּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין:

יב **לְעַשֵּׂר**. קוֹרְאִין כָּל הַמַּתְּנוֹת בְּשֵׁם מַעֲשֵׂר בִּלְבַד. וּבַגְּמָרָא רְמִינַן דְּתָנַן (בְּרֵישׁ תְּרוּמוֹת) וְהַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וּמְשָׁנִינַן לֹא קָשְׁיָא כָּאן לְהַאֲכִיל כָּאן לְהַנִּיחַ. פֵּרַשׁ רַשְׁ"י לְהַאֲכִיל יְתוֹמִים לְאַלְתַּר חַיָּב לְעַשֵּׂר, לְהַנִּיחַ הַתְּבוּאָה בָּאוֹצָר עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, לָמָּה לִי עִשּׂוּרֵי, לְכְשֶׁיִּגְדְּלוּ יְעַשְּׂרוּ הֵם:

יג **שֶׁמְּנָהוּ**. וּמִי שֶׁסָּמְכוּ אֶצְלוֹ שַׁבְקֵיהּ מִלָּדוּן בּוֹ. וְיֵשׁ בָּזֶה מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים לְמִי דָּמִי יוֹתֵר:

יד וְאַף עַל גַּב דְּהַיְנוּ מְדַמֵּעַ, שֶׁהוּא נַמִּי מְעָרֵב, אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי בְּהֶדְיָא, מִשּׁוּם דְּקָנָסָא מִקָּנָסָא לֹא יָלְפִינַן, דְּהָא לָאו דִּינָא הוּא, וְהֵיכָא דְּקָנוּס קָנוּס וְהֵיכָא דְּלָא קָנוּס לֹא קָנוּס. גְּמָרָא:

טו וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּמַזִּיק שִׁעְבּוּדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ דְּתָנַן בַּפֶּרֶק דִּלְעֵיל מִשְׁנָה ד', דִּלְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּקָיְמָא לָן כְּוָתֵיהּ מְחָיְבִינַן לֵיהּ, דְּחָשִׁיב הֶזֵּק נָכָר לְגַבֵּי הָנָךְ דְּהָכָא. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

טז וְהוּא הַדִּין לַעֲבוֹדַת הוֹלָכָה וְקַבָּלָה:

משנה ה

יז **הַחֲרָשֶׁת**. מִשּׁוּם תַּרְתֵּי בַּתְרָיְתָא דְּמִשּׁוּם תַּקָּנָה נִינְהוּ, תְּנָא לֵיהּ הָכָא. רַשְׁ"י:

יח **קְטַנָּה כו'**. אֲבָל חֵרֶשֶׁת דְּאַיְירִי בַּהּ וְשָׁבְקָהּ, שְׁמַע מִנַּהּ דְּלֹא אָכְלָה. וְטַעְמָא בַּגְּמָרָא, גְּזֵרָה שֶׁמָּא חֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא פִּקֵּחַת יַאֲכִילֶנָּה, וּגְזֵרָה מִשּׁוּם תְּרוּמָה דְּאוֹרַיְתָא:

יט וְאִם תֹּאמַר וְלוֹקְמָא אֲפִלּוּ בִּדְאוֹרַיְתָא, דְּקָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת הוּא דְּאֵין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוּ. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבַגְּמָרָא מַשְׁמַע דַּאֲפִלּוּ מַאֲכִילָהּ בְּיָדִים. וְעוֹד מַשְׁמַע דַּאֲפִלּוּ לְכִי גָּדְלָה אוֹכֶלֶת מִכֹּחַ זֶה אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא בָעַל. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

כ **יוֹרְשָׁהּ**. דְּהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר כִּדְיָלְפִינַן לֵיהּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָאִי:

כא **שֶׁלֹּא נוֹדְעָה**. דְּאִי נוֹדְעָה לָרַבִּים, מִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הוּא שֶׁיְּבִיאֶנָּה הַגַּזְלָן, וְלֹא תִקְּנוּ בְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחַ:

כב **לָרַבִּים**. אָמְרִינַן בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּרַבִּים הַיְנוּ שִׁלְשָׁה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג **מְכַפֶּרֶת**. וְאִי קָשְׁיָא הָאֵיךְ הִתְּנוּ בֵּית דִּין לַעֲקֹר דָּבָר מֵהַתּוֹרָה וְלִפְטֹר אֶת זֶה מֵחַטָּאת שֶׁהוּא חַיָּב, הָא אָמְרִינַן בִּיבָמוֹת דַּף צ' שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה שֶׁאנִי דְּלָאו מִעַקַּר הוּא. רַשִׁ"י. וְקָשֶׁה דַּעֲדַיִן אֵינוֹ מְיֻשָּׁב הָאֵיךְ הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין חֻלִּין בָּעֲזָרָה. וּלְהַמַּסְקָנָא מִתֶּרֶץ דְּרַבָּנָן אוֹקְמֵיהּ בְּיַד הַגַּזְלָן שֶׁיְּהֵא שָׁלוֹ וְשֶׁיּוּכַל לְהַקְדִּישׁוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י דְּהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר, אִם כֵּן הָוֵי שֶׁלּוֹ נַמִּי לְעִנְיַן כַּפָּרָה, וּמְיֻשָּׁב הַכֹּל. תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים:

משנה ו

כד **בִּיהוּדָה**. מִלְּחֶמֶת טִיטוּס שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם וּבִיהוּדָה. רַשִׁ"י. וּבִירוּשַׁלְמִי, בָּרִאשׁוֹנָה גָּזְרוּ גְּזֵרָה עַל יְהוּדָה לְפִי שֶׁמַּסֹּרֶת בְּיָדָם שֶׁיְּהוּדָה הָרַג עֵשָׂו דִּכְתִיב יָדְךָ בְּעֹרֶף אוֹיְבֶיךָ [בְּרֵאשִׁית מט]. תּוֹסְפוֹת:

כה לָשׁוֹן מְסֹרָס הוּא, דְּיִשְׂרָאֵל אַגַּב אוֹנְסֵיהּ הֲוָה כוּ':

כו אוֹ שֶׁכָּתַב בַּכְּתֻבָּה אוֹ שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ שׁוּם בִּכְתֻבָּתָהּ. וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר נְכָסִים. דְּאִי לֹא עָבְדָה לֵיהּ אָמַר לָהּ עֵינַיִךְ נָתַתְּ בַּגְּרוּשִׁין וּבַמִּיתָה. רַשִׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז **רְבִיעַ**. כְּגוֹן שֶׁלָּקַח מֵהַסִּיקְרִיקוֹן שָׁוֶה בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִין, הוּא נוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת עֶשְׂרָה דִּינָרִין. לְפִי שֶׁאָנוּ אוֹמְדִין דְּמֵי הַקַּרְקַע אַרְבָּעִים דִּינָרִין וְיוֹתֵר, וְהָרֹב שֶׁהַסִּיקְרִיקוֹן עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ זוֹל אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה אֲצָלוֹ בִּלֹּא דְּמִים הוּא זֶה הַשִּׁעוּר, וְהוּא עִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רְבִיעַ בַּקַּרְקַע שֶׁהִיא שְׁלִישׁ בַּמָּעוֹת. הָרַמְבַּ"ם:

כח **אֵימָתַי כוּ'**. מִלְּשׁוֹן אֵימָתַי מַשְׁמַע דְּקַאֵי אַדְּסָמִיךְ לֵיהּ, נוֹתֵן לַבְּעָלִים רְבִיעַ אֵימָתַי כוּ', וּכְלוֹמַר שֶׁזֶּה שֶׁהַקַּרְקַע נִשְׁאַר אֵצֶל הַלּוֹקֵחַ אֶלָּא שֶׁנּוֹתֵן רְבִיעַ לַבְּעָלִים, הוּא בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּיַד הַבְּעָלִים לִקַּח, דְּאִלּוּ יֵשׁ בְּיָדָן לִקַּח צָרִיךְ שֶׁיַּחְזִיר לָהֶם כָּל הַקַּרְקַע בְּדָמִים שֶׁנָּתַן בָּהּ. וְמִדְּלֹא מְסַיֵּם אֲבָל יֵשׁ בְּיָדָן לִקַּח יַחֲזִיר הַקַּרְקַע לַבְּעָלִים, וּמְסַיֵּם הֵן קוֹדְמִין, מַשְׁמַע דְּמֵירֵי כְּשֶׁבָּאִים לִקַּח הַלּוֹקֵחַ וְהַבַּעַל, שֶׁהַמִּצְוָה עַל הַלּוֹקֵחַ שֶׁלֹּא לִקַּח וְלָתֵת הָרְבִיעַ אֶלָּא יַנִּיחַ לְבַעֲלָיו שֶׁיִּקַּח (אֲבָל אִי קָדַם הַלּוֹקֵחַ וּקְנָאָהּ זָכָה). וּמֵהָרַמְבַּ"ם מַשְׁמַע כְּדָדָיְקִינַן מֵהַסִּיפָּא. וְהַטּוּר כָּתַב כְּדָדָיְקִינַן מֵהָרִישָׁא כוּ'. וּבְמֻשָּׁרִים (נָתִיב ל"א חֵלֶק ה') דִּיֵּק מֵהַיְרוּשַׁלְמִי, שֶׁאִם יָדוֹ מַשָּׂגֶת בְּשָׁעָה שֶׁלָּקְחָהּ לוֹקֵחַ, בְּעָלִים מְסַלְּקִין לְלוֹקֵחַ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ. וְהַשְׁתָּא אִתֵּי שַׁפִּיר לִישְׁנָא דְּקוֹדְמִין. דְּמִלְּתָא בְּטַעֲמָא קָאָמַר, שֶׁהֲרֵי הָיוּ קוֹדְמִים אֶלָּא שֶׁלְּאַיְזֶה סִבָּה נִמְנְעוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לִקַּח, לֹא מִפְּנֵי זֶה אִבְּדוּ זְכוּתָם. וְאַף דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם נוֹכַל לְפָרֵשׁ כֵּן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְעַיֵּן עוֹד:

כט **בְּפָנֵי כוּ'**. פֵּרוּשׁ בִּרְשׁוּתוֹ. הָרַ"ן:

משנה ז

ל וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שָׁנִתְרַצָּה גַּם כֵּן הוּא בִּרְמִיזָה וְאִם כֵּן הַיְנוּ רוֹמֵז. לֹא קָשְׁיָא דַּהֲוָה אָמִינָא כִּי נִרְמַז מֵאֲחֵרִים מַה שֶׁנִּתְרַצָּה בִּרְמִיזָה לֹא לִסְגֵי דְּדִלְמָא טָעָה בַּמֶּה שֶׁנִּרְמַז לוֹ קָא מַשְׁמַע לָן. וְהַאי נִתְרַצָּה לֹא קָאֵי אֶלָּא אַנִּרְמַז דְּאִלּוּ בָּרוֹמֵז מַאי בָּעֵי טְפֵי וּמָה רְצוּי שַׁיָּךְ:

לא **בְּמִטַּלְטָלִין**. אֲבָל בְּגִטִּין דִּבְרֵי הַכֹּל בִּרְמִיזָה. כְּדִתְנַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק י"ד דִּיבָמוֹת וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי כְּמַחֲלֹקֶת בַּמִּטַּלְטְלִין כָּךְ מַחֲלֹקֶת בְּגִטִּין וְאַיְמָא אַף בַּמִּטַּלְטְלִין. גְּמָרָא. וּמִיהוּ הָא דְּגִטִּין כְּשֶׁנִּשָּׂא כְּשֶׁהוּא חֵרֵשׁ, כְּדִתְנַן הָתָם כְּשֵׁם שֶׁכָּנַס בִּרְמִיזָה כוּ':

לב הָכִי גָּרֵס הָרִי"ף בִּדְרַב כָּהֲנָא:

לג וְזֶה הָעִיּוּן תָּלוּי בַּדַּיָּן. הָרַמְבַּ"ם:

לד **מְקֻחוֹ מְקָח**. וְטַעְמָא מִשּׁוּם כְּדֵי חַיָּיו. גְּמָרָא. דְּאִי לָאו זְבִינֵיהּ זְבִינָא לֹא מְזַבְּנֵי לֵיהּ מְזוֹנֵי וְלֹא מְזַבְּנֵי מְנֵיהּ. רַשְׁ"י:

לה לְפִי שֶׁדִּבֵּר תּוֹרָה הוּא מַה שֶּׁכֹּהֵן קוֹרֵא רִאשׁוֹן וּמִקְרָאֵי יָלֵיף לְהוּ וְאִיכָּא דְּמַיְלַף מִוְּקִדַּשְׁתּוֹ:

משנה ח

לו דִּשְׁכִיחֵי נַמֵּי רַבִּים. תּוֹסָפוֹת:

לז וּפֵרוּשׁ נִתְפָּרְדָה הַחֲבִילָה, נִפְסַק הַקֶּשֶׁר, אֲבֵד הַלֵּוִי אֶת כְּבוֹדוֹ בְּשִׁבְיל חֲבִילָתָם הַנִּפְרֶדֶת וְאֵינוֹ קוֹרֵא כְּלָל. רַשְׁ"י:

לח וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם יַחְשְׁדוּ יְבֹאוּ עַל יְדֵי כָּךְ לִידֵי מַחֲלֹקֶת. רַשְׁ"י. וְרַבֵּנוּ תָּם מְפָרֵשׁ חֲשָׁדָא שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד שֶׁחוֹשְׁדִים אוֹתָם לִגְנֹב פַּת שֶׁל עֲרוּב אֵין מַנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם:

לט וּכְשֶׁהוּא מְמַלְּאוֹ סוֹבֵר אֶת הָאֲמָה עַד שֶׁיִּתְמַלְּאוּ. רַשְׁ"י:

מ וְטַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּכוּלְּהוּ, דְּקָסָבַר עָשׂוּ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם אֶת שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לְקִנּוֹת קִנְיָן גָּמוּר כְּזוֹכֶה. רַשְׁ"י:

מא **חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן**. דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לֹא זָכָה, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ יָד לִזְכוֹת בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וְאֵין דַּעַת אַחֶרֶת מַקָּנָה לוֹ. בֵּית יוֹסֵף:

מב וּמֵירֵי שֶׁכְּשֶׁחוֹתֵךְ הַפְּרִי אֵינוֹ אוֹחֵז לַפְּרִי בְּיָדוֹ. וְהַיְנוּ דְּתָנָא בַּגְּמָרָא אִם לִקֵּט וְנָתַן בַּיָּד הֲרֵי זֶה גָּזֵל גָּמוּר. וְזֶה לְשׁוֹן הַתּוֹסָפוֹת, נִרְאֶה דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן בְּתוֹלְשָׁן בְּיָדוֹ וּמַפִּילָן אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְעַכְּבוּ בְּיָדוֹ וְלֹא אָחַז בָּהֶן אֶלָּא לְהַפִּילָן:

פרק ו

משנה א

א **הִתְקַבֵּל כו'** יַחֲזֹר. וְכִי מְטָא גִּטָּא לְיָדָהּ וְלֹא חָזַר מִגֵּרְשָׁהּ. וְאַף עַל גַּב דְּבַעַל לָאו בַּר שַׁוְיֵי שְׁלִיחַ לְקַבָּלָה הוּא, אֶפִלּוּ הָכִי אָמְרִינַן דְּאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְקַבָּלָה, וְגָמַר וְנָתַן לְשֵׁם הוֹלָכָה, וְהִתְקַבֵּל וְהוֹלֵךְ לָהּ קָאָמַר. גְּמָרָא:

ב **הִתְקַבֵּל**. בַּגְּמָרָא דְּקִדּוּשִׁין דַּף מ"א וְשִׁלְּחָהּ, מְלַמֵּד שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה שְׁלִיחַ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, קָרֵי בֵּיהּ וְשִׁלְּחָהּ בְּלֹא מַפִּיק ה"א:

ג **לְפִיכָךְ כו'**. כֵּיוָן דְּאָמְרָן אֵין יָכוֹל לַחֲזֹר אֵין לוֹ תַּקָּנָה לַחֲזֹר אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר הַבַּעַל כו'. רַשִׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ד **יַחֲזֹר**. כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ, שֶׁאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת אֶלָּא מִדַּעַת הַמְגָרֵשׁ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּהֵא גֵט עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיָדָהּ. רַשִׁ"י:

משנה ב

ה **הִתְקַבֵּל**. וְהוּא חָזַר וְאָמַר קִבַּלְתִּי. רַשִׁ"י:

ו **כְּתֵי כו'**. וְלֹא הֲוָה כָּל כַּת מְעִידָה עַל חֲצִי דָּבָר בִּלְבַד, וְרַחֲמָנָא אָמַר דָּבָר וְלֹא חֲצִי דָּבָר, דְּכָל כַּת רָאֲתָה מַה שֶׁיְּכוֹלָה לִרְאוֹת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. תּוֹסָפוֹת:

ז **קִבֵּל**. כְּשֶׁאֵין מַכִּירִין חֲתִימַת הָעֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַגֵּט. אֲבָל אִם נִתְקַיְּמָה חֲתִימָתָן, אֵין צָרִיךְ שֶׁתָּבִיא עֵדֵי מְסִירָה בְּפָנֵינוּ, רַק שֶׁיֹּאמַר הַשְּׁלִיחַ שֶׁקִּבְּלוֹ בְּפָנֵי שְׁנַיִם. טוּר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ח וְאַכַּתִּי קְשָׁיָא לִי דִּלְמַאי נָפְקָא מִנַּהּ מְעִידִין כֵּן. וְצָרִיךְ לוֹמַר מִשּׁוּם דְּאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ גְּזֵרָה וּמִשּׁוּם הָכִי נִקְרָע, צָרִיךְ שֶׁיָּעִידוּ עַל כָּךְ, דְּלָאו כֻּלֵּי עָלְמָא מַסְקֵי אַדַּעְתַּיְהוּ דְּמִשּׁוּם הָכִי לֹא יְבִיאֻנוּ בְּיָדוֹ, וְיֹאמְרוּ אִלּוּ הָיָה אֱמֶת הָיָה לוֹ לְהִסְתַּכֵּן וְלַהֲבִיאוֹ, וְיוֹצִיאוּ לַעַז:

ט **אֲפִלּוּ הֵן כו'**. סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא דְּמִחֲזֵי כְּשִׁקְרָא, שֶׁהָאִיךְ אֶפְשָׁר שֶׁנִּזְדַּמֵּן הַדָּבָר שֶׁאוֹתָן בְּעַצְמָן שֶׁשָּׁמְעוּ הַשְּׁלִיחוּת רָאוּ הַקַּבָּלָה, דְּמִסְתָּמָא הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה בִּשְׁתֵּי עֲיָרוֹת הֵן כֵּיוָן שֶׁהִיא מְמַנָּה שְׁלִיחַ וְאֵינָהּ מְקַבֶּלְתּוֹ מִיָּד הַבַּעַל. וּמִשּׁוּם הָכִי הֲדַר תְּנֵי וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, דְּסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא דִּנְהִי דְּלִתְרֵי לֹא חָיְשִׁינַן דִּמְשַׁקְּרֵי, לְחַד מִיהָא חָיְשִׁינַן, קָא מַשְׁמַע לָן. הַר"ן:

י **לִשְׁמֹר**. יֵשׁ חִלּוּף גִּרְסָאוֹת בַּגְּמָרָא בְּיוֹדַעַת לִשְׁמֹר. רַשִׁ"י וְסִיעָתוֹ גּוֹרְסִין מְשֻׁתַּגִּיעַ לְעוֹנַת הַפְּעוֹטוֹת. וּלְגִרְסַת הָרִי"ף וְסִיעָתוֹ מְשֻׁתַּגִּיעַ לְמִדַּת צְרוֹר וְזוֹרְקָתוֹ אֱגוֹז וְנוֹטַלְתּוֹ:

משנה ג

יא **שֶׁאֵין קָטָן כּוּ'**. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲצֵר, הָא בְּגֵט מִדִּין יָדָהּ אִתְרַבֵּי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יב דְּמָנָא יָדָעָה דְּנִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל לְמַתְבָּה הָתָם. רַשִׁ"י:

יג **הָבֵא לִי כּוּ'**. אֲפִלּוּ לְרַבָּנָן, דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּקַבָּלָתוֹ לֵיכָּא קְפֵדָא כְּשֶׁמְּבִיאוֹ לָהּ מִמָּקוֹם אַחֵר. הָרַ"ן:

משנה ד

יד **מִיָּד**. שֶׁמָּא קִבְּלוֹ כְּבָר. וְאַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אוֹקֵי אִשָּׁה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִתְגָּרְשָׁה, חֲמָרָא הוּא שֶׁהֶחְמִירוּ חֲכָמִים, מִשּׁוּם דַּחֲזָקָה שְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, אַף עַל גַּב דְּאֵין בְּיַד הַשְּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שֶׁמָּא לֹא יִתֵּן לוֹ הַבַּעַל גֵּט כּוּ'. תּוֹסָפוֹת:

טו וּבַגְּמָרָא פָּרֵיךְ, וְכֵיוָן שֶׁקִּבְּלוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר הֵיכִי הֲוֵי גִּטָּא כְּלָל, וְהָתְנַן בָּרִישָׁא הִתְקַבֵּל כּוּ' וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר פָּסוּל, וּמוֹקְמִינַן לַהּ בִּדְאָמְרָה לֵיהּ קַבֵּל גִּטָּא בְּמָתָא מַחֲסַיָּא וְזִמְנִין דְּמִשְׁכַּחַת לֵיהּ בְּבָבֶל, כֵּיוָן דַּהֲדַר אָמְרָה לָהּ הָכִי, מִכְּלָל דְּלֹא קָפְדָה אִי מְקַבֵּל לֵיהּ בְּדוּכְתָּא אַחֲרִינָא, וְהָא דְּקָבְעָה לֵיהּ עִקָּר בְּמָתָא מַחֲסַיָּא, הָכִי קָאָמְרָה לֵיהּ, מַשְׁקַל כָּל הֵיכָא דְּמַשְׁכַּחַת לֵיהּ שְׁקוֹל לֵיהּ מִנֵּיהּ, גִּטָּא לֹא לֶוֵּי עַד דְּמַטֵּית לְמָתָא מַחֲסַיָּא. גְּמָרָא:

טז וּבַגְּמָרָא פָּרֵיךְ, פְּשִׁיטָא. וּמְשָׁנֵי לֹא צְרִיכָא דְּאִיתֵּיהּ לַבַּעַל בַּמִּזְרָח וְאָמְרָה לֵיהּ זִיל בַּמִּזְרָח וְקַאֲזַיל בַּמַּעֲרָב, מַהוּ דְּתֵימָא בַּמַּעֲרָב הָא לֵיתֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן, דִּלְמָא בַּהֲדֵי דְּקָא אָזַיל מִפְגַּע פָּגַע בֵּיהּ. עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי רֵישׁ פֶּרֶק ח' דִּתְרוּמוֹת בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי:

משנה ה

יז **גֵּט כּוּ'**. כֻּלְּהוּ לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם הֵם לִקְרוֹת סֵפֶר כְּרִיתוּת אִשָּׁה, גֵּט, גֵּרוּשִׁין, אִגֶּרֶת. רַשִׁ"י:

יח וְמִדִּלְא כָּתַב חוֹלֶה הַמְסֻכָּן, שְׁמַע מִנַּהּ דְּכָל חוֹלֶה מְסֻכָּן קָרֵי לֵיהּ. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב הָרַ"ב פֶּרֶק ד' דִּטְבוּל יוֹם מִשְׁנָה ה'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

יט וְשָׁם אִשְׁתּוֹ וְשָׁם עִירָהּ. טוּר:

כ **מַעֲצָמוֹ**. דְּדַעְתּוֹ מִתְּחִלָּה הָיָה לְכָךְ, וְסוֹפוֹ הוֹכִיחַ וַהֲוָה לֵיהּ כְּמְפָרֵשׁ לַיָּם וּמְסֻכָּן. רַשִׁ"י:

משנה ז

כא **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי**. בַּגְּמָרָא, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר מִלֵּי לֹא מִמְסָרָן לַשְּׁלִיחַ:

כב **לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל**. אֵינוֹ מִן הַנִּמְנָע שֶׁבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם לֹא יִהְיוּ בְּקִיאִים בַּכְּתִיבָה, לְפִי שֶׁהַתְּנַאי בְּבֵית דִּין חֲכָמִים, לֹא שֶׁיִּהְיוּ סוֹפְרִים. הָרַמְבַּ"ם:

כג **כְּתֹבוּ**. וְנִרְאֶה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיֹּאמַר גַּם כֵּן חֲתֹמוּ, וְכֵן כָּתַב הַבֵּית יוֹסֵף:

פרק ז

משנה א

א וְהָא רוּחָא קָרְדְּיָקוֹס שְׁמָהּ. גְּמָרָא:

ב **כְּלוּם**. וַאֲפִלּוּ אָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ. תּוֹסָפוֹת:

ג **נִשְׁתַּתֵּק**. לָאו אַשְׁאָחְזוֹ קָרְדְּיָקוֹס קָאֵי. אֶלָּא אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה אִלֵּם מֵחֲמַת חֹלִי. רַשִׁ"י:

ד וַיֵּט שָׁמַיִם (שְׁמוּאֵל ב כב). מְתַרְגְּמִינַן וְאַרְכִּין שְׁמַיָּא. רַשִׁ"י. וּבַתּוֹרָה הַטֵּי נָא כַּדַּךְ [בְּרֵאשִׁית כד] מְתַרְגְּמִינַן אַרְכִּינִי. הָרַמְבַּ"ם:

ה **לָאו**. שֶׁרוֹמֶז עַל תְּשׁוּבַת לָאו, הַרְכָּנָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַרְכִּין עַל לָאו, וְעַל הֵן הַרְכָּנַת הֵן. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

י **כְּתֹבוּ**. מַסְקִינַן בַּגְּמָרָא, דְּכֻלָּהּ רַבִּי יוֹסֵי (דְּסוֹף פִּרְקִין דִּלְעֵיל) הִיא (דְּעַל כָּרְחָךְ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, דְּאִלּוּ לִשְׁנַיִם אֲפִלּוּ רַבִּי מֵאִיר מוֹדֶה. רַשִׁ"י). וּדְאָמַר כְּתֹבוּ לָאו דַּוְקָא, דְּהוּא הַדִּין תְּנוּ נַמִּי פָּסוּל כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא עַד שֶׁיֹּאמַר כּוּ', וְאוֹרְחָא דְּתַנָּא לְמִתְנֵי וּלְאוֹסוּפֵי כּוּ', וְלֹא מַבַּעְיָא קָאָמַר, לֹא מְבַעְיָא הֵיכָא דְּלָא אָמַר תְּנוּ, אֶלָּא אֲפִלּוּ אָמַר תְּנוּ לֹא. וְלֹא מְבַעְיָא הֵיכָא דְּלָא אָמַר לְבֵי תְּלָתָא, אֶלָּא אֲפִלּוּ אָמַר לְבֵי תְּלָתָא לֹא:

משנה ג

ז **אִם מַתִּי כּוּ**'. בָּרִיא שֶׁאָמַר אִם מַתִּי. חוֹלֶה שֶׁאָמַר אִם מַתִּי מֵחֹלִי זֶה. הָרַמְבַּ"ם:

ח שֶׁכֵּן הַדִּין בְּכָל הַתְּנָאִים, שֶׁהָאוֹמֵר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי אִם לֹא אֶעֱשֶׂה, אֵין הַגֵּט חָל אֶלָּא מֵאוֹתוֹ זְמַן וָאֵילָךְ, כְּדִתְנַן לְקַמָּן מִשְׁנָה ח', הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם לֹא בָאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וּמֵת בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ אֵינוֹ גֵּט. הָרַ"ן וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ט **לְאַחַר מִיתָה**. לֹא הָוֶה זוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם מַתִּי כּוּ', נַעֲשָׂה כְּאוֹמֵר לְאַחַר מִיתָה וְלֹא אָמַר כְּלוּם:

י **לֹא כּוּ**'. וּדְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמִשְׁנָה ז' פֶּרֶק ח' דְּבָבָא בַּתְרָא, דְּאָמַר זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו וַאֲפִלּוּ לֹא אָמַר מֵהַיּוֹם כְּמַאן דְּאָמַר דְּמֵי. גְּמָרָא. דִּבְגִטִּין לֹא חָיְשִׁינַן לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. הַמַּגִּיד מִשְׁנֶה:

יא **מֵהַיּוֹם אִם מַתִּי**. דְּאִי מַתִּי שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת מַשְׁמַע. מַשְׁמַע כְּמַעֲכְשָׁיו, וּמַשְׁמַע כְּלְאַחַר מִיתָה. אָמַר לָהּ מֵהַיּוֹם, כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ מַעֲכְשָׁיו דְּמֵי, לֹא אָמַר לָהּ מֵהַיּוֹם כְּמַאן דְּאָמַר לָהּ לְאַחַר מִיתָה דְּמֵי. גְּמָרָא:

משנה ד

יב כֵּן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י. וְהִקְשׁוּ בַּתּוֹסְפוֹת דְּלִישְׁנָא דְּמַה הִיא שֶׁהַזְכַּר כוּ' מַשְׁמַע דְּקַאֵי אַמַּאי דְּלִעֵיל מִנַּיהּ. לְפִיכָךְ פֵּרְשׁוּ דְּקַאֵי אַמַּהַיּוֹם אִם מַתִּי. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר שֶׁדַּעְתּוֹ לְאַחַר הַגֵּט כָּל מַה שֶׁיּוּכַל רַק שֶׁיְּחוּל מֵחַיִּים שָׁעָה אַחַת סָמוּךְ לְמִיתָתוֹ, וּלְפִיכָךְ הִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ. וּלְדִידֵיהּ בָּרֵישָׁא דְּלָא תִּתְיַחֵד כוּ' לֹא הָוֵי טַעֲמָא מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דְּקִדּוּשִׁין, דְּהָא עֲדַיִן אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת, אֶלָּא טַעֲמָא מִשּׁוּם גֵּט יָשָׁן. וְרַבִּי יוֹסֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מֵהַיּוֹם מַמָּשׁ קָאָמַר וַהֲרֵי הִיא כִּפְנוּיָה, אוֹ מֵעֵת שֶׁאֲנִי בָּעוֹלָם וְהָוְיָא אֵשֶׁת אִישׁ עַד שָׁעָה אֶחַת סָמוּךְ לְמִיתָתוֹ. וְלֹא הָוֵי טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּאֵין בְּרֵרָה, דְּאִי מִשּׁוּם דְּאֵין בְּרֵרָה, לֹא הָיָה לָחוּל הַגֵּרוּשִׁין כְּלָל, אַף עַל גַּב דְּהֶבְרֵר הַדָּבָר לְבַסּוֹף, כֵּיוָן דְּאֵין בְּרֵרָה:

יג **מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת.** וְלֹא תִּנַּן סְפֵק מְגֹרֶשֶׁת דִּכְשֶׁאָמְרוּ בְּלָשׁוֹן מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת, בַּעֲלָהּ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא:

משנה ה

יד **מְגֹרֶשֶׁת.** פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתֵימָא קְפֵדֵיהּ לָאו קְפֵדָא וּלְזָרְזָהּ קָאָתֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

משנה ו

טו **שְׁתֵּי שָׁנִים.** וּלְעִנְיַן לְשַׁמֵּשׁ אֶת אֲבִיו, כָּל יְמֵי חַיָּיו. רַשִׁ"י:

טז וְלֹא קָשְׁיָא דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן, דְּהָכָא לֹא נִתְכַּוֵּן לְצַעוּרָהּ בְּחִנָּם אֶלָּא לְצָרֶךְ בְּנוֹ וַאֲבִיו, וְכִי מֵת הָא לֹא אִצְטְרִיךְ. אֲבָל גַּבֵּי אִצְטְלִית לְעוֹלָם הוּא צָרִיךְ לְאִצְטְלִית וְלֹא לְדָמֶיהָ, וּלְכָךְ כְּשֶׁאָבְדָה יָכוֹל לוֹמַר אֵינִי חָפֵץ בְּדָמֶי אִצְטְלִית. תּוֹסְפוֹת:

משנה ז

יז וְהָכִי מַשְׁמַע מַתְנִיתִין, הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ אִם לֹא בָּאתִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁאֵצֵא מִכָּאן, וְהָיָה הוֹלֵךְ מִיְּהוּדָה לַגָּלִיל, וְתָלָה הַגֵּט גַּם בְּבִיאָתוֹ לַגָּלִיל. הָרַ"ן:

יח **בָּטֵל תְּנָאוֹ.** וְאֵין כָּאן עוֹד תְּנַאי לְקַיְּמוֹ כוּ'. וַאֲפִלּוּ קִיְּמוֹ לְאַחַר זְמַן, הֲרֵי לֹא הִתְנָה אֶלָּא עַל מַהֲלָךְ רִאשׁוֹן. רַשִׁ"י:

יט דְּעַכּוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא, אַף עַל גַּב דִּלְעִנְיַן מֵבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם עַכּוֹ כְּחוּצָה לָאָרֶץ לְתַנָּא קַמָּא דְּמִשְׁנָה ב' דְּפֶרֶק קַמָּא:

כ וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, כְּשֶׁיְּחָדָהּ עִמּוֹ וּבָעַל הֲוָה לֵיהּ גֵּט יָשָׁן. עַד כָּאן. כְּלוֹמַר וּתְנַן בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק דְּלִקְמָן דְּבֵית הִלֵּל אוֹסְרִין לְגָרֵשׁ בּוֹ. וְהָכָא תְּנַן הֲרֵי זֶה גֵּט דְּמְגֹרָשִׁים בּוֹ לְכַתְּחִלָּה. הָרַ"ן. לְפִי שֶׁמְּחַשֵּׁב קִיּוּם הַתְּנַאי לְנִתְינַת הַגֵּט כוּ'. וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּמִלְּשׁוֹן רַשִׁ"י (וְכֵן כָּתַב הָרַ"ב) וִיעַרְעֵר, מַשְׁמַע שֶׁחֲשָׁשָׁא זוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁיוֹצִיא לַעַז, וְכֵיוָן שֶׁהֶאֱמִינָהּ לֹא יוֹצִיא לַעַז, דִּכְסִיפָּא לֵיהּ מִלְּתָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ח

כא **מַעֲכָשָׁיו**. אַף עַל גַּב דִּכְבָר תְּנַן לַהּ לְעֵיל מִשְׁנָה ג', סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא נְהִי דְּאִם מַתִּי לְאַחַר מִיתָה מַשְׁמַע, הָנֵי מִלֵּי הֵיכָא דְּתָלָה בְּמִיתָה, דְּכֵיוָן דְּלֹא מְגָרֵשׁ לָהּ אֶלָּא כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּפֹּל קָמֵי יָבָם אַף הוּא אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיְּחוּל גִּטָּהּ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, דְּסָבוּר הוּא דְּיֵשׁ גֵּט לְאַחַר מִיתָה, אֲבָל הָכָא דְּתָלָה בְּאִם לֹא בָּאתִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא דְּמַעֲכָשָׁיו מַשְׁמַע. קָא מַשְׁמַע לָן כוּ'. הָרַ"ן:

כב **הֲרֵי זֶה גֵּט**. וּבַגְּמָרָא אִיכָּא דְּמַתְנֵי אַמַּתְנִיתִין דְּהָכָא נַמִּי שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּאַמְּרוּ אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא בָא, וְאִיכָּא דְּלָא מַתְנֵי הָכִי אַמַּתְנִיתִין, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא רָאִינוּ שֶׁבָּא לָעִיר מִשֶּׁיָּצָא לֹא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא בָא. וְהָרַ"ב שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ מַשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר דְּאֵין צָרִיךְ. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבַּ"ם. עוֹד אִבָּעְיָא לְהוּ אִם מֻתֶּרֶת מִיָּד שֶׁמֵּת, שֶׁהֲרֵי וַדַּאי לֹא יָבֹא עוֹד וְיֵשׁ כָּאן קִיּוּם תְּנַאי, אוֹ דִּלְמָא לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ דְּאִתְקַיֵּם תְּנָאָה, וּפֵרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִגְזַר אַטוּ לֹא מֵת. וְלֹא אִפְשִׁיטֵי, וּפְסָקוּ לְחֻמְרָא:

משנה ט

כג **אֵינוֹ גֵּט**. דְּלֹא תֵּימָא שֶׁלֹּא הִקְפִּיד אֶלָּא עַל הַנְּתִינָה. אֶלָּא אַף עַל הַכְּתִיבָה הִקְפִּיד. הָרַ"ן:

כד **כָּזֶה גֵּט**. מִדְּהֶוָה לֵיהּ לְמֵימַר אִם לֹא בָּאתִי כִּתְבוּ וּתְנוּ, וְאָמַר כִּתְבוּ וּתְנוּ אִם לֹא בָּאתִי, הָכִי קָאָמַר, כִּתְבוּ מֵעַכְשָׁיו וּתְנוּ אִם לֹא בָּאתִי. וְרַבָּנָן, לֹא שְׁנָא הָכִי וְלֹא שְׁנָא הָכִי. גְּמָרָא:

כה **אֵינוֹ גֵּט**. אִם מֵת אַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ אַחַר שֶׁנִּכְתַּב הַגֵּט קֹדֶם שֶׁיִּתְּנוּהוּ לָהּ. הָרַמְבַּ"ם:

כו **זוֹ הִיא כּוֹ**'. כְּלוֹמַר גַּם זוֹ הִיא בִּכְלַל שֶׁאָמְרוּ מְגֹרֶשֶׁת כּוֹ':

כז **מְגֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת**. וְלֹא מוֹקְמִינַן לֵיהּ בְּחֻזְקַת חַי וְנִימָא דִּלְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מֵת, אֶלָּא כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא מֵת מִקַּמֵּי הָכִי מְסָפְקִינַן לֵיהּ דִּלְמָא בְּתוֹךְ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מֵת. הָרַ"ן:

פרק ח

משנה א

א **בֵּיתָהּ**. שֶׁל נְכָסֵי מְלוֹג, וּזְרִקוֹ לָהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע. רַשׁ"י. וּבַגְּמָרָא פָּרִיךְ מַה שֶּׁקָּנְתָה אִשָּׁה קִנְיָה בַּעְלָהּ וְאִם כֵּן אַכַּתִּי לֹא נָפֵיק גֵּט מִיָּד הַבַּעַל. וְאַסִּיק רָבָא דְּגִטָּהּ וַחֲצֵרָהּ בָּאִים כְּאֶחָד, מִידֵי דְּהַוְיָא יַד עֶבֶד דְּקָנֵי לֵיהּ לְרַבֵּיהּ וַאֲפִלּוּ הָכִי קוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁטָר עַל יְדֵי עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּגִטּוֹ וְיָדוֹ בָּאִין כְּאֶחָד, הָכִי נַמִּי גִּטָּהּ וַחֲצֵרָהּ בָּאִין כְּאֶחָד:

ב וְיָדָהּ דְּכָתַב רַחֲמָנָא, דְּבָעִינַן דּוּמְיָא דְּיָדָהּ, דְּמִשְׁתַּמֶּרֶת לְדַעְתָּהּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג גְּמָרָא. וְטַעְמָא, כִּי יָדְהּ, מַה יָּדְהּ בִּסְמוּכָה אַף חֲצֵרָהּ בִּסְמוּכָה. וּמִזֶּה הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע דִּבְצַד וְחוּצָה לָהּ סַגִּי, וּבְתוֹךְ לָאו דַּוְקָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ד **הוּא**. פֵּרוּשׁ, הַגֵּט, וּמוֹקֵי לַהּ בַּגְּמָרָא כְּשֶׁהַמִּטָּה שֶׁלּוֹ. אֲבָל מִטָּה שֶׁלָּהּ וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה חוֹלֶקֶת רְשׁוּת לְעַצְמָהּ. מַאי אִיכָּא, מְקוֹם כַּרְעֵי, אַמְקוֹם כַּרְעֵי לֹא קָפְדֵי אֱינָשֵׁי:.

ה וְאִם תֹּאמַר פְּשִׁיטָא דְּהָא חֵיקָהּ הָוֵי מַמָּשׁ כְּיָדָהּ. וְאוֹמֵר ר"י דְּמַיְרֵי כְּשֶׁבְּגָדֶיהָ נִגָּרָרִין בָּאָרֶץ. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

י **אֵינוֹ גֵּט**. בַּעֲסוּקִין בְּעִנְיַן גֵּרוּשִׁין עֲסָקִינַן. דְּאִי לֹא, מַאי אִירְיָא אָמַר לָהּ כִּנְסִי שִׁטַּר חוֹב כו', אֲפִלּוּ נָתַנוֹ לָהּ נְתִינָה מְעַלְיָתָא אֶלָּא שֶׁלֹּא פֵּרַשׁ אֵינוֹ כְּלוּם, דְּהָא קָיְמָא לָן צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. אֶלָּא בַּעֲסוּקִין בְּעִנְיַן גֵּרוּשִׁין בִּתְחִלָּה עָסְקִינַן, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאָמַר לָהּ כִּנְסִי שִׁטַּר חוֹב זֶה הֲרֵי נִתְבַּטֵּל כָּל מַה שֶּׁהָיוּ עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן מִתְּחִלָּה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא אָמַר לָעֵדִים רְאוּ גֵּט שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָהּ, דְּבָהֲכִי מַהֲנֵי כְּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא דַּף נ"ה. וְכֵן נַמִּי כְּשֶׁמְּצָאתוּ אֲחוֹרָיו, אֵין עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן מוֹעִיל, כֵּיוָן שֶׁהִיא נְתִינָה גְּרוּעָה שֶׁעִקֵּם גַּבּוֹ לָהּ. הָרַ"ן:

יא **עַד שֶׁיֹּאמַר**. פֵּרוּשׁ אֲפִלּוּ בְּעוֹדוֹ בְּיָדוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לִטְּלֵנוּ מִיָּדָהּ, כְּרַבִּי בַּגְּמָרָא, דְּוַנְתַן בְּיָדָהּ קָרֵינָא בֵּיהּ אַף עַל גַּב דְּנִתְּנָה רִאשׁוֹנָה לָאו כְּלוּם הוּא. הָרַ"ן. אֲבָל נְתִינָה בָּעֵינַן. וּמְשׁוּם הָכִי טָלֵי גִּטֵּךְ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקַע לֹא מַהֲנֵי וַאֲפִלּוּ אָמַר לָהּ אַחַר כָּךְ הֵא גִּטֵּךְ:

יב **הֵא גִּטֵּךְ**. שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתֵּן לָהּ בְּתוֹרַת גֵּרוּשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר סֵפֶר כְּרִיתוּת וְנָתַן בְּיָדָהּ, שֶׁיִּתֵּן אוֹתָהּ בְּתוֹרַת סֵפֶר כְּרִיתוּת. הָרַמְבַּ"ם:

יג **יְשָׁנָה**. דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא בָּעֵינַן דַּעְתָּא דִידָהּ, מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר מִיהָא בָּעֵינַן, וּכְשֶׁהִיא יְשֵׁנָה לֹא מִינְטַר. הָרַ"ן:

יד **עַד שֶׁיֹּאמַר כו'**. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מִתְּחִלָּה עֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן, וַאֲפִלּוּ אָמַר לָעֵדִים מִתְּחִלָּה רְאוּ הַגֵּט שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לָהּ, דְּמַהֲנֵי בָּרֵישָׁא, הָכָא לֹא, דִּישְׁנָה לָאו בַּת אַגְרוּשֵׁי הִיא. הָרַ"ן. וְיֹאמַר לָהּ בְּעוֹדוֹ בְּיָדָהּ כְּשֶׁנִּנְעָרָה, וּכְרַבִּי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל:

טו וְאִם תֹּאמַר מַה לִּי יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ כֵּיוָן דְּהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה לְשָׁמְרוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְשָׁמְרוֹ אֶלָּא עִם אַחֵר, וְהוּא יָכוֹל לְשָׁמְרוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. תּוֹסָפוֹת:

טז תֵּימַהּ הוּא אַמַּאי מְגָרֶשֶׁת כְּלָל. וְתֵרְצוּ בַּתּוֹסָפוֹת דִּשְׁנֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְשָׁמְרוֹ הַיְנוּ כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אֲבָל שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד יְכוֹלִים לְשָׁמְרוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יז גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ עַל רָחוֹק שֶׁהוּא קָרוֹב. רַשְׁ"י:

משנה ג

יח **קִדּוּשִׁין**. דִּכְתִיב וְיָצְאָה וְהָיְתָה. גְּמָרָא:

טו פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּדַוְקָא לְעִנְיַן גִּטִּין מִפְּנֵי הַתַּקָּנָה וְכֵן לְקִדּוּשִׁין מִשּׁוּם דְּאִתְקַשׁ, הִלְכָךְ הָא דְתָנַן וְכֵן לְעִנְיַן הַחוֹב דַּוְקָא כְּשֶׁאָמַר לָהּ בְּתוֹרַת גִּטִּין. דְּאִלּוּ סְתָמָא זְרֹק לִי וּשְׁמֹר קָאָמַר. וְאָמְרוּ בַּגְּמָרָא דְקָא מַשְׁמַע לָן דְּלֹא מָצֵי אָמַר לֵיהּ מְשַׁשָּׁה אֲנִי בְּךָ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז וְזֶה לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, אָמַר לוֹ הַמַּלְוֶה זְרֹק לִי חוֹבִי וְהִפָּטֵר, וּזְרָקוֹ וְאָבַד אוֹ נִשְׂרַף קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְיַד הַמַּלְוֶה, פָּטוּר. וּמַשְׁמַע לֵיהּ לְהָרַ"ב דִּבְכָל עִנְיָן קָאָמַר דְּפָטוּר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יז **הַגַּב**. מַסִּיק בַּגְּמָרָא בְּגַב דִּידָהּ וְחָצֵר דִּידֵיהּ:

יח וְכֵן לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם. וּכְלוֹמַר וְלֹא סַגִּי בַּיְצִיאָה מֵרְשׁוּת הַגַּב בִּלְבַד אֶלָּא עַד שֶׁיְּכַנֵּס לְתוֹךְ מָחִצַּת הַמָּקוֹם וְכוּ', מִשּׁוּם דְּקֹדֶם שֶׁיְּכַנֵּס לְתוֹךְ מְחִצּוֹת אֵין רָאוּי לְנוּחַ, דְּאָתֵי זִיקָא וְדָחֵי לֵיהּ חוּץ לְמְחִצּוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **נִמְחַק**. בַּגְּמָרָא אָמְרִינַן דְּהַיְנוּ שֶׁנִּמְחַק דֶּרֶךְ יְרִידָה, אֲבָל כְּשֶׁנִּמְחַק דֶּרֶךְ עֲלִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ מְחִצּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת, דְּלֹא מִקַּרְיָא נְתִינָה אֶלָּא דֶּרֶךְ הֲנָחָתוֹ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ **אוֹ נִשְׂרַף**. וְהוּא הַדִּין בָּרִישָׁא. וְהָא דְתָנָא לָהּ בַּסֵּיפָא, אוֹרְחָא דְמִלְּתָא נָקֵט, דִּבְחֵצֵר שְׁכִיחַ מַיִם וְאֵשׁ. פּוֹסְקִים:

משנה ד

כא וְאָזְלֵי לְטַעֲמַיְהוּ. דְּבֵית שַׁמַּאי אֵית לְהוּ בְּסוֹף מְכִילְתִּין לֹא יְגָרֵשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן מָצָא בָּהּ דָּבָר עֶרְוָה, וְהִלְכָךְ מְזֹהֶמֶת הִיא בְּעֵינָיו וְאֵינוֹ בָא עָלֶיהָ. וּבֵית הִלֵּל אֵית לְהוּ אֲפִלּוּ הִקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ יָכוֹל לְגָרְשָׁהּ, וְאֵינָהּ מְזֹהֶמֶת בְּעֵינָיו וְיֹאמְרוּ כִּי בָא אֵלֶיהָ. יְרוּשַׁלְמִי. וְאַף עַל גַּב דִּלְבֵית הִלֵּל נַמִּי אֲפִשָּׁר שֶׁיִּגְרְשֶׁנָּהּ מִשּׁוּם דָּבָר עֶרְוָה, מִכָּל מָקוֹם חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֹאמְרוּ שֶׁהִקְדִּיחָה כוּ':

כב **אַחַר כוּ**'. כְּלוֹמַר וַאֲפִלּוּ בְּיוֹמוֹ שֶׁנִּכְתַּב וְנִמְסַר, וְהִלְכָךְ לֹא שַׁיָּךְ לְמִפְרַךְ אַדְּהָכָא אִם כֵּן מַה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן דִּזְמַן בְּגִטִּין, כִּדְפָרְכִינַן אַגִּטִּין שֶׁמְּבִיאִין מִמְּדִינַת הַיָּם. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְעַיֵּן עוֹד:

משנה ה

כג **מָדַי**. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן אַחֶרֶת, הֲוָה אָמִינָא מִשּׁוּם דְּמוֹלֶכֶת עַכְשָׁיו, אֲבָל מַלְכוּת מָדַי מַאי דַּהֲוָה הֲוָה, קָא מַשְׁמַע לָן. גְּמָרָא:

כד שֶׁיְּהֵא לָנוּ שָׁלוֹם עִמָּהֶם, שֶׁיֹּאמְרוּ כוּ'. רַשִׁ"י:

כה **לְבִנְיַן הַבַּיִת**. דַּהֲוָה אָמִינָא כֵּיוָן דְּלֹא מַלְכוּתָא הִיא לֹא קָפְדֵי. גְּמָרָא:

כו **לְחָרְבַּן הַבַּיִת**. דְּלֹא תֵּימָא בִּנְיַן הַבַּיִת דְּמַדְכְּרִי חֲשִׁיבוּתַיְהוּ הוּא דְקָקְדֵי, אֲבָל חָרְבַּן הַבַּיִת דְּצַעֲרָא הוּא אֵימָא לֹא, צְרִיכָא. גְּמָרָא:

כז **בַּמִּזְרָח כוּ'**. גְּמָרָא, מַאן, אִילֵימָא בַּעַל, הַיְנוּ שְׁנָה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ, אֶלָּא לָאו סוֹפֵר, כִּדְאָמַר לְהוּ רַב לְסָפְרֵי כוּ' כִּי יָתְבִיתוּ בְּשִׁילֵי כְּתֹבוּ, בְּשִׁילֵי וְאַף עַל גַּב דְּמֵימְסַר לְכוּ מִלֵּי בְהֵינֵי כוּ'. וְכָתְבוּ רֹב הַפּוֹסְקִים דְּסָפְרֵי לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא עֵדִים הַחֲתוּמִים קָאָמַר:

כח וּמִיהוּ אֵיכָּא בֵּינַיְהוּ, דְּאִלּוּ הָתָם אִשְׁתּוֹ דְּרֵאשׁוֹן מִדְּאוֹרַיְתָא הִיא, וְאִלּוּ הָכָא אִפְּכָא דְּאִשְׁתּוֹ שֶׁל שְׁנִי מִדְּאוֹרַיְתָא הִיא, וּלְפִיכָךְ יִשְׁתַּנֶּה הַדִּין וְהַטַּעַם בֵּינֵיהֶם. וְקַל לְהָבִין מִמְּקוֹמָהּ, וּלְפִיכָךְ לֹא הֵצְרַךְ לְבָאֵר. וְרַשְׁ"י מְפָרֵשׁ כְּסִנְנוֹן דְּהָתָם, וְנֶחְלְקוּ עָלָיו הַתּוֹסְפוֹת וְהָרַ"ן. וְלִי נִרְאֶה לְיַשֵּׁב שֶׁסּוֹבֵר דְּהָא דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר הַוָּלָד מַמְזֵר הַיְנוּ שֶׁעֲשָׂאוּהוּ מַמְזֵר גְּמוּר כְּשֵׁל תּוֹרָה וּמֻתָּר בְּמַמְזֶרֶת. וְכֵן כָּתַב בֵּית יוֹסֵף לְדַעַת יֵשׁ אוֹמְרִים. וְאֶפְשָׁר שֶׁכֵּן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הָרַ"ב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ן בְּעַצְמוֹ בְּסָמוּךְ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כט דְּאִי לָאו רַבִּי מֵאִיר, אֲפִלּוּ מִדְּבָרֵיהֶם לֹא. וְלֹא דָמִי לְהָא דְּהָאִשָּׁה רַבָּה דְּחַד הֲוָה מִדְּבָרֵיהֶם:

ל **שְׁנָה**. פֵּרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת, לָאו שִׁנּוּי מַמָּשׁ קָאָמַר, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְכֵן שְׁנָה שֵׁם הָעִיר. דְּאִי בְּשִׁנּוּי שֵׁם מַמָּשׁ פְּשִׁיטָא שֶׁהַגֵּט פָּסוּל, שֶׁלֹּא נִכְתַּב שֵׁם בַּעֲלָהּ כְּלָל. וְכֵן מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמֵימַר בַּגְּמָרָא דַּחֲכָמִים מוֹדִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּזוֹ, וְאִם שִׁנָּה מַמָּשׁ מַאי צְרִיכָא לְמֵימַר. בֵּית יוֹסֵף. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דְּמַסִּיק דְּהָרַמְבַּ"ם חוֹלֵק וּמְפָרֵשׁ בְּשִׁנּוּי מַמָּשׁ, וְשֶׁכֵּן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הָרַ"ב:

משנה ו

לא דְּאַף עַל גַּב דְּמוֹדוּ רַבָּנָן בְּשִׁנּוּי שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ דְּהַוָּלָד מַמְזֵר אֲפִלּוּ מִן הָרִאשׁוֹן, הָתָם הַיְנוּ טַעֲמָא לְפִי שֶׁנִּשֵּׂאת בְּגֵט פָּסוּל שֶׁעוֹשֶׂה וְלָדָהּ מֻהַשֵּׁנִי מַמְזֵר מִדְּאוֹרַיְתָא, וּמִשּׁוּם הָכִי קָנְסִינַן לֵיהּ מִדְּרַבָּנָן בְּוָלָדָהּ הָרִאשׁוֹן. אֲבָל כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא מַמְזֵר מִדְּאוֹרַיְתָא לֹא קָנְסִינַן לְמֶעֱבַד מַמְזֵר מִדְּרַבָּנָן. הָרַ"ן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ז

לב **הַכּוֹנֵס**. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהַהִוא קַמַּיְתָא מִשּׁוּם דְּלֹא אִקַּיְּם מִצְוַת הַיִּבּוּם הִלְכָךְ קָנְסִינַן לָהּ עַל שֶׁלֹּא הִמְתִּינָה עַד שֶׁתִּרְאֶה שֶׁהֶעָרָה אַיְלוֹנִית. אֲבָל הָכָא דְּאִקַּיְּם מִצְוַת יִבּוּם אֵימָא דְּלָא הָוֵי לָהּ לְהַמְתִּין וְלֹא לְקָנְסָהּ. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא מִשּׁוּם דְּקָא רָמְיָא קַמֵּיהּ וְהוֹאִיל וְהִיא זְקוּקָה לוֹ כְּמוֹ הָאַחֶרֶת הָוֵי לָהּ לְהַמְתִּין עַד שֶׁתִּרְאֶה שֶׁיִּהְיוּ יְבוּמֵי חֲבֵרְתָּהּ כְּשֵׁרִין כְּדֵי לָצֵאת מִידֵי זִקָּתָהּ, אֲבָל הָתָם דְּלֹא רָמְיָא קַמֵּיהּ, שֶׁמִּתְחַלַּת נְפִילָתָהּ לְפָנָיו

הָיְתָה סְבוּרָה שֶׁהִיא צָרַת עֶרְוָה וּמֵעוֹלָם לֹא נִזְקְקָה לוֹ, אֵימָא לֹא נִקְנְסָה עַל שֶׁלֹּא הִמְתִּינָה, צָרִיכָא. גְּמָרָא:

משנה ח

לג וְאִם תֹּאמַר מַה קְּנוּנְיָא שַׁיָּךְ, דְּכֵיוָן שֶׁנִּשֵּׂאת לַשֵּׁנִי לֹא מָצֵי לְהַחְזִירָהּ, דְּתֵצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה. וְיֵשׁ לוֹמַר דִּפְעָמִים דְּאֵין הַבַּעַל שָׁם עַל לִבּוֹ שֶׁאָסוּר לְהַחְזִירָהּ וְעוֹשֶׂה קְנוּנְיָא. תּוֹסָפוֹת:

לד **פְּסָלָהּ כוּ'**. חֲמָרָא בְּעָלְמָא הוּא שֶׁהֶחְמִירוּ בְּקִדֻּשַּׁת יוֹחֲסִין לְאוֹסְרָהּ לַכְּהֻנָּה מִפְּנֵי כְּתִיבַת הַגֵּט. כִּדְמוּכָח בַּגְּמָרָא:

לה וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם שֶׁכָּל הַמְקֻדָּשׁ בְּבִיאָה אֵין צָרִיךְ לְבָעֹל בִּפְנֵי עֵדִים, אֶלָּא יִתְיַחֵד בִּפְנֵיהֶם וְיִבְעֹל:

משנה י

לו הַכֹּל כּוּ'. וַאֲפִלּוּ פְּסוּלִים. דְּלֵיתָא לְהָא הַשְׁלָמָה אֶלָּא מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא בְּעָלְמָא שֶׁמָּא כְּשֶׁיֵּצֵא אַחַר זְמַן בֵּית דִּין יִפְסְלוּהוּ שֶׁיִּהְיוּ סְבוּרִים שֶׁהַזְּמִין הַבַּעַל עֵדָיו לְמִנְיַן קְשָׁרָיו וְלֹא חָתְמוּ בּוֹ כֻּלָּם. רַשְׁ"י. וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ, הֵיכָא דְּחָזְיַנַן בְּהֶדְיָא שֶׁרְבָּה הַסּוֹפֵר בּוֹ קְשָׁרִים יוֹתֵר מִמִּנְיַן הָעֵדִים, וְהָכָא לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְכֻלְּכֶם, הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו וַאֲפִלּוּ פְּסוּלִים, לְפִי שֶׁלֹּא יָבֹא בֵּית דִּין אַחֵר לְפוֹסְלוֹ. דְּכֵיוָן דִּבְעִקַּר עֵדוּתוֹ שֶׁל מְקֻשָּׁר דְּהַיְנוּ בִּשְׁלִשָּׁה עֵדִים הַצְּרִיכִים לוֹ עַד אֶחָד קָרוֹב כָּשֵׁר, מִשּׁוּם דִּשְׁלִשָּׁה בִּמְקֻשָּׁר לְאוֹ דְּאוֹרַיְתָא כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא, דְּהָכָא אֲפִלּוּ אָמַר כֻּלְּכֶם עֵדִים לֹא לְצָרֵף עֵדוּתָן אָמַר כֵּן וּתְהֵא עֵדוּתָן בְּטֵלָה, אֶלָּא כָּךְ אָמַר שֶׁיַּחְתְּמוּ הַכְּשֵׁרִים כְּדִינָן וְהַקָּרוֹב כְּדִינוֹ. הָרַ"ן:

לז תֵּימַהּ אַמַּאי לֹא מְפָרֵשׁ נַמִּי בְּעֶבֶד שֶׁמָּא יֹאמְרוּ נִשְׁתַּחְרֵר. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא לְהַמַּסְקָנָא. וְכֵן הוּא בָּרַ"ן:

פרק ט

משנה א

א **וְאָמַר לָהּ**. בִּשְׁעַת מְסִירָה. רַשְׁ"י:

ב הָרַמְבַּ"ם. וְטַעַם לַדָּבָר מֵחֲמַת שֶׁאֵין אוֹמְרִים יֵשׁ בְּרֵרָה, דְּאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים, מִכָּל מָקוֹם בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְתַּב הַגֵּט לֹא הָיָה סֵפֶר כְּרִיתוּת. הַמַּגִּיד:

ג **יִטְּלֶנּוּ כוּ'**. אֲפִלּוּ לְרַבִּי דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִטְּלוֹ מִמֶּנָּה, שַׁאנִי הָכָא הוֹאִיל וּקְנָאתוֹ בִּנְתִינָה קַמַּיְתָא לְפָסֵל בּוֹ לַכְּהֻנָּה, הִלְכָךְ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִטְּלוֹ הֵיכָא דְּלֹא הַהִיא דְּלֹא זָכְתָה בּוֹ לְכְלוּם. בַּגְּמָרָא:

ד **פָּסוּל**. לְפִי שֶׁלֹּא נִכְתַּב הַגֵּט אֶלָּא עַל תְּנַאי זֶה, וְאֵין כָּאן כְּרִיתוּת. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

ה **לְעֶבֶד כו'**. דְּלֹא תָּפְסוּ בְּהוּ קִדּוּשִׁין, כִּדְפֵרֵשׁ רַשִׁ"י בִּיבָמוֹת דַּף מ"ה עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ו **וּלְכָל מִי כו'**. לַאֲתוֹיֵי שְׁאָר חַיָּבֵי כְרֵתוֹת. גְּמָרָא:

ז **כָּשֵׁר**. דְּלָאו שְׁיוּרָא הוּא וּבְלָאו אִסּוּר אִישׁוּת נַמִּי לֹא תָּפְסוּ לָהּ בָּהּ קִדּוּשִׁין. רַשִׁ"י:

ח **אַלְמָנָה כו'**. מִשּׁוּם סִירְכָא דִּשְׁאָר דּוּכְתֵּי נָקֵט הָכִי, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוּם גֵּרוּשִׁין הַלָּלוּ נֶאֱסְרָה אַף לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וַהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא לְכֹהֵן גָּדוֹל וּלְכֹהֵן הֶדְיוֹט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ט **וּלְכָל מִי**. לַאֲתוֹיֵי שְׁאָר חַיָּבֵי לָאוִין כְּגוֹן עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי. גְּמָרָא:

י **שֶׁיֵּשׁ כו'**. אִם הָיְתָה פְּנוּיָה. רַשִׁ"י:

משנה ג

יא וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דִּפְלִיגֵי תַּנָּא קַמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה בְּיָדַיִם שֶׁאֵין מוֹכִיחוֹת אִי הָוְיָן יָדַיִם. רַבָּנָן סְבְרֵי דְּהָוְיָן יָדַיִם, וְאַף עַל גַּב דְּלֹא כָּתַב לָהּ וְדֵין, מוֹכְחָא מִלְּתָא דִּבְהַאי גִּטָּא מְגֻרֶשׁ לָהּ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לֹא הָוְיָן יָדַיִם, וְטַעְמָא דְּכָתַב לָהּ וְדֵין דְּמוּכְחָא מִלְּתָא כוּ', אֲבָל לֹא כָּתַב לָהּ וְדֵין, אָמְרֵי בְּדִבּוּר גֵּרְשָׁהּ כוּ'. וּבְרֵישׁ נְדָרִים קָיְמָא לָן דְּלֹא הָוְיָן יָדַיִם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יב **בַּת חוֹרִין**. מִשּׁוּם דְּבֶגֶט אִשָּׁה קָיְמִינַן נִיחָא לֵיהּ לְמִנְקַט שִׁחְרוּר נַמִּי בְּשִׁפְחָה (וּבְסַפְרִים אֲחֵרִים יְרוּשַׁלְמִי וְרִי"ף גֶּרֶס בֶּן). וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב אִי בָּעִינַן גַּם הָכָא וְדֵין (וְעַיֵּן בְּקָרְבַּן הָעֵדָה):

משנה ד

יג **שְׁלֹשָׁה**. מִנְיָנָא לְמַעוּטֵי גֵּט יָשָׁן דְּתִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה. וּלְמַעוּטֵי שְׁלוֹם מַלְכוּת דְּהַוָּלַד מַמְזֵר אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר, אִי נַמִּי לְרַבָּנָן דְּתֵצֵא. גְּמָרָא:

יד **כָּשֵׁר**. וּמַה שֶּׁהֵקֵלּוּ בִּשְׁלֹשָׁה גִּטִּין הַלָּלוּ מִבִּשְׁאָר גִּטִּין פְּסוּלִין. הֵינוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּדָבָר הַנּוֹהֵג בְּגִטִּין וְלֹא בְּשִׁטָּרוֹת הֶחְמִירוּ יוֹתֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְהַשְׁווֹת גִּטִּין לִשְׁטָרוֹת כוּ'. אֲבָל בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִתְקַן בְּגִטִּין בִּלְבַד אֶלָּא גִּטִּין וּשְׁטָרוֹת שָׁוִים בָּהֶם הֵקֵלּוּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טו **וְאֵין כו'**. טַעֲמָא דְּפָסוּל מִשּׁוּם שֶׁיּוּכַל לִכְתֹּב הַזְּמַן כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה, וְהָוֵי כְּאֵין בּוֹ זְמַן דְּאִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יְחַפֶּה. וְאִי נַמִּי מִשּׁוּם פֵּירֵי וַדַּאי דְּהַבַּעַל אֵינוֹ נֶאֱמָן (הַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב קְצָר, וְעַיֵּן בַּתּוֹסְפוֹת בַּאֲרִיכוּת), וּלְכָךְ פְּסָלוּהוּ, דִּלְפְּעָמִים תַּפְסִיד הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא כְּדִין כְּשֶׁיִּכְתֹּב יוֹם שֶׁעָמַד בּוֹ וְלֹא יַקְדִּים הַזְּמַן, וְהֵיא לֹא תוּכַל לְטָרֹחַ לְפִי שֶׁאָנוּ חוֹשְׁדִים אוֹתוֹ שֶׁהִקְדִּים הַזְּמַן, וּלְכָךְ פְּסָלוּהוּ דְּהַשְׁתָּא לֹא תִּטְרַח הָאִשָּׁה מִזְּמַן הַכָּתוּב כֵּיוָן שֶׁהַגֵּט פָּסוּל. דְּדַוְקָא בְּגֵט כָּשֵׁר גּוֹבָה מִיּוֹם הַכְּתִיבָה. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן עוֹד:

טז **עֵד אֶחָד**. נִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין דְּאֵין בּוֹ זְמַן, אֶלָּא לְאַשְׁמְעִינַן דְּאַף עַל גַּב דְּיֵשׁ בּוֹ זְמַן לֹא תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה:

יז **הֲרֵי כוּ'**. לְמִעוּטֵי הָא דְּתַנְיָא הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם נָתְנוּ לָהּ וְלֹא אָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם יוֹצִיא וְהַוָּלָד מַמְזֵר דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יח **עֵדִים**. וְאֵינוֹ כְּתַב יָדוֹ, כָּשֵׁר לְנָשֵׂא לְכַתְּחִלָּה:

יט **וְגוֹבָה כוּ'**. הָכִי קָאָמַר, וְאִם שְׁטָר הוּא גּוֹבָה כוּ', דְּרַבִּי אֶלְעָזָר סְבִירָא לֵיהּ עֵדֵי מְסִירָה כְּרָתֵי בֵּין בְּגִטֵּין בֵּין בִּשְׁטָרוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

כ **לָזוּ**. אֲפִלּוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כְּרָתֵי, וְעַל כְּרָחֵךְ לָהּ לִשְׁמָהּ דִּכְתִיב בִּקְרָא לֹא אַחֲתִימָה קָאֵי אֶלָּא אַכְּתָב, וּמֵיהוּ אַוְנָתַן לֹא קָאֵי, דְּלָא בָּעֵינַן שֶׁיֵּדְעוּ הָעֵדִים בִּשְׁעַת מְסִירָה בְּהֵי מִנַּיְהוּ מִתְגָּרֶשֶׁת. גְּמָרָא:

כא וְזֶה לְשׁוֹן הָרַ"ן, לֹא בָטֵל מַמָּשׁ, אֶלָּא דְּכֵיוָן דְּלֹא יָדְעִינַן דְּמַאן נִיהוּ לֹא יִנָּתֵן לֹא לָזוּ וְלֹא לָזוּ. אֲבָל אִם נָתַן לְאַחַת מֵהֶן אוֹ לִשְׁתֵּיהֶן הֲרֵי זֶה סְפֵק גֵּרוּשִׁין:

כב זְמַן בְּכְלַל תּוֹרַף הוּא, אֲבָל שֵׁם טֹפֶס הוּנַח עַל כָּל נָסַח הַגֵּט כּוּ', אֶלָּא שֶׁהוֹצִיאוּ מִן הַכְּלָל וְקָרְאוּ לְמִקְצַת מֵהֶן תּוֹרֵף. וְאִם נֶאֱמַר טֹפֶס בְּלֹא הַזְכָּרַת תּוֹרֵף עִמּוֹ יֵשׁ בַּמַּשְׁמָע טֹפֶס כָּל נָסַח הַגֵּט. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא שֶׁזֶּה הַזְּמַן בּוֹ בַּיּוֹם עַצְמוֹ שֶׁל הָרִאשׁוֹן, דְּאִי לָאו הָכִי הֲוֵי רִאשׁוֹן מֻקְדָּם לַחֲתִימַת הָעֵדִים, וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לַטַּעַם שֶׁאֵין הָעֵדִים נִקְרִים עִמּוֹ. וְגַם מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא דְּדָוְקָא שֶׁכָּתוּב וּבְכָךְ בְּוָי"ו לְחַבְּרָם. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי תֵּיפּוֹק לֵיהּ דְּאֵין עֵדִים חֲתוּמִים עַל הַכֹּל:

כד **נִקְרִין עִמּוֹ**. הַיְנוּ תַּחְתּוֹן, אֲבָל עֶלְיוֹנִים פְּסוּלִים, שֶׁמָּא לֹא הֵעִידוּ אֶלָּא עַל הָאַחֲרוֹן. רַשְׁ"י:

כה **כָּשֵׁר**. וְלֹא הָאַחֲרִים, הַיְנוּ בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה, אֲבָל בְּעֵדֵי מְסִירָה כֻּלָּם כְּשֵׁרִים, דְּלֹא גָּרַע מֵאִם לֹא הָיוּ בּוֹ עֵדִים כְּלָל. הַרַמְבַּ"ם. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ן וּשְׁפָתַיִם יְשֵׁק כּוּ'. וּלְהַתּוֹסְפוֹת וְהָרֹא"שׁ דְּאֵין שׁוּם גֵּט כָּשֵׁר בְּלֹא עֵדֵי מְסִירָה, צָרִיךְ לוֹמַר דְּכָשֵׁר דְּאֵין צָרִיךְ לְהָבִיא הָעֵדֵי מְסִירָה לְפָנֵינוּ, דְּאָנוּ תּוֹלִין שֶׁכַּדִּין נִמְסַר לָהּ:

משנה ו

כו מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא דְּהָכִי כָּתַב, פְּלוֹנִי בֶּן תַּחַת הָרִאשׁוֹן, וּפְלוֹנִי אַבְּתְרָא. דְּאִי לָאו הָכִי, אֶלָּא בֶּן יַעֲקֹב עֵד אַבְּתְרָא, כְּשֵׁרִים, כְּדִתְנַן בַּמִּשְׁנָה דְּלִקְמָן בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד, כָּשֵׁר. וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר. וְכֵן נַמִּי כָּשֵׁר קַמָּא, דִּפְשִׁיטָא דְּקָאֵי אַבֶּן יַעֲקֹב עֵד דְּבָתְרָא. וְאִי נַמִּי כָּתַב פְּלוֹנִי בֶּן תַּחַת הָרִאשׁוֹן, וּפְלוֹנִי עֵד אַבְּתְרָא, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים, שֶׁהַבֵּן חָתוּם עַל הָרִאשׁוֹן, וְהָאָב אַשֵּׁנִי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כז וְלֹא הֲבִינוֹתִי זֶה. וְרַשִׁ"י מְפָרֵשׁ, חֲתִימַת הַיְוָנִים אֵינָהּ נִקְרֵאת כַּחֲתִימַת הָעִבְרִים, שֶׁכְּשֶׁהַיְוָנִי חוֹתֵם יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן בְּיָדוּעַ שֶׁשְּׁמוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסֵף, כְּלוֹמַר בְּנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שִׁמְעוֹן. וְנִמְצָא שֵׁם הָעֵד חָתוּם עַל הַשֵּׁנִי וְשֵׁם אָבִיו עַל הָרִאשׁוֹן, הִלְכָּךְ עַל כָּרְחֲךָ הַיְוָנִים תַּחַת הַשֵּׁנִי חָתְמוּ. עַד כָּאן. וְנִמְצָא דַּחֲשַׁשׁ שְׁמָא הָפְכוּ, חֲשָׁשָׁא קְרוֹבָה הִיא, דְּשֵׁמָא יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן הַיְוָנִי לֹא שִׁמְעוֹן שְׁמוֹ אֶלָּא יוֹסֵף, וְחָתַם עַצְמוֹ כְּדֶרֶךְ חֲתִימַת הָעִבְרִי:

כח דְּאִלּוּ מִשּׁוּם דְּמַפְלְגִים בַּחֲתִימָתָן מִן הַגֵּט לֹא הָיוּ פְּסוּלִים, דְּקָיְמָא לָן מְלֹאוּהוּ בְּקִרוֹבִים כְּשֵׁר. גְּמָרָא:

כט וְהָא וַדַּאי אֶפְשָׁר דְּאַקְמָא חֲתִימֵי כֻּלְּהוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ לוֹמַר כִּי אִם הַחֲשָׁשׁ דְּעַל יְדֵי כֵן פְּסוּלִים תַּרְוַיְהוּ:

משנה ז

ל **כָּשֵׁר**. מַסִּיק בַּגְּמָרָא שֶׁהָיָה נִכָּר בַּקְּלָף שֶׁלֹּא נֶחְתַּךְ מִמָּנּוּ כְּלוּם כּוּ', דְּאִי לָאו הָכִי חֲיִשִׁינַן שֶׁמָּא שְׁנֵי גִּטִּין הָיוּ זֶה אַחַר זֶה וְהַשְּׁמָאלִי נִכְתַּב בְּגָבוֹהַּ יוֹתֵר מֵהַיְמָנִי, וּבַיְמָנִי הָיָה שָׁם תְּנַאי בְּסוֹפוֹ וְחָתַךְ הַתְּנַאי מֵהַיְמָנִי וְהָעֶלְיוֹן מֵהַשְּׁמָאלִי וְכוּנָם יַחַד. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לא **הִקִּיף כּוּ'**. וְאִם תֹּאמַר אַמַּאי אִצְטְרִיךְ, דְּהַיְנוּ בְּרֹאשׁ הַדַּף. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִצְטְרִיךְ לְמִפְסָל גַּגּוֹ שֶׁל עֵדִים כְּנֶגֶד גַּגּוֹ שֶׁל כְּתָב, דְּמֵרִישָׁא לֹא שְׁמִעִינַן אֶלָּא שָׁרְגְלֵי חֲתִימַת עֵדִים כְּנֶגֶד גַּג הַכְּתָב כּוּ', וּמִשּׁוּם דְּמַהְכָא הָוָה אָמִינָא דִּפְסוּלִים הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּכִי הֵיכִי דְּלָא קָיְמֵי אַהַאי לֹא קָיְמֵי נַמֵּי אַהַאי, אֲבָל הֵיכִי דְּאַיְנוֹ אֶלָּא גֵּט אֶחָד מִיהָא וַדַּאי קָיְמֵי עֲלֵיהּ חֲתִימָה זוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן רֵישָׁא. וְסֵיפָא דְּסֵיפָא דְּרֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד סוֹפוֹ שֶׁל זֶה אִצְטְרִיךְ, דְּלֹא תֵּימָא דְּפַסְלֵי מִטַּעַם כִּי הֵיכִי דְּלֹא קָיְמֵי אַהַאי כּוּ'. וּלְרַשִׁ"י דְּגָרַס מֵעִקָּרָא סוֹפוֹ כּוּ' לֹא הָוָה צָרִיךְ סֵיפָא דְּסֵיפָא, אֶלָּא דְּכָל גַּוְנֵי מַשְׁמִיעֲנוּ. תּוֹסָפוֹת:

לב כְּמוֹ אֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת. רַשִׁ"י:

משנה ח

לג **וְעֵדָיו כּוּ'**. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ מַכִּירִים לְשׁוֹן הַכְּתָב וּכְתִיבָתוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

לד הָכִי אִיתָא בַּגְּמָרָא. אֲבָל כָּתַב סוֹפֵר וְלֹא חָתַם לֹא הָוֵי כְּעֵד שֵׁנִי. וְזֶה דְּלָא אַלִּיבָּא מַאן דְּאָמַר שֶׁכָּתַב הָרַ"ב בְּפֵרוּשׁ מִשְׁנָה ד' דְּכָתַב סוֹפֵר בִּמְקוֹם עֵד שֵׁנִי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לה וְכֵן פֵּרְשׁוּ רַשִׁ"י וְהָרֹא"שׁ. וְרַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל וְרַבֵּנוּ תַּם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מְפָרְשִׁים שֵׁם לְוַי שֶׁל הָאִישׁ עַצְמוֹ אוֹ שֶׁל הָאִשָּׁה. וַחֲנִיכַת אָבוֹת דִּגְמָרָא חֲנִיכָה אַחֶרֶת וְלֹא מַיְרֵי בְּשֵׁם לְוַי. וְכָתַב הַבַּיִת יוֹסֵף דִּלְרַשִׁ"י זַ"ל נַמִּי שֵׁם לְוַי שֶׁל הָאִישׁ עַצְמוֹ בַּגֵּט חָשִׁיב שַׁפִּיר לִכְתּוֹב, דִּסְבָרָא הוּא דְּעָדִיף מֵחֲנִיכַת הַמִּשְׁפָּחָה. וְלֹא דָמִי לְמִשְׁנֶה שְׁמוֹ דְּפֶרֶק ד' מִשְׁנָה ב', דְּהָתָם בִּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת וְהָכָא בְּמָקוֹם אֶחָד. הַמַּגִּיד. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לו וּתְנַן נַמִּי בְּסוֹף פֶּרֶק ה' דַּעֲרֵכִין וְכֵן בְּגִטֵּי נָשִׁים הָיוּ כוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי, דְּאִי אָנוּס אֵין גִּטּוֹ גֵּט. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם וְלָמָּה לֹא בִּטֵּל גֵּט זֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא אָנוּס, שֶׁאֵין אוֹמְרִים אָנוּס אֶלָּא לְמִי שֶׁנִּלְחַץ וְנִדְחַק לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב בּוֹ מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִי שֶׁתִּקְּפוּ יִצְרוֹ הָרַע לְבַטֵּל מִצְוָה אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבֵרָה וְכָפוּהוּ עַד שֶׁעָשָׂה דָּבָר שֶׁחַיָּב לַעֲשׂוֹת אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחֵק מִדָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת אֵין זֶה אָנוּס מִמֶּנּוּ אֶלָּא הוּא אָנַס עַצְמוֹ בְּדַעְתּוֹ הָרָעָה. לְפִיכָךְ זֶה שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לָגֶרֶשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא רוֹצֶה לִהְיוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֶה הוּא לַעֲשׂוֹת כָּל הַמִּצְוֹת וּלְהִתְרַחֵק מִן הָעֲבֵרוֹת, וְיִצְרוֹ הָרַע שֶׁתִּקְּפוֹ. וְכֵיוָן שֶׁכָּפוּהוּ עַד שֶׁתִּשַּׁשׁ יִצְרוֹ וְאָמַר רוֹצֶה אֲנִי, כְּבָר גֵּרֵשׁ לִרְצוֹנוֹ:

לז גְּמָרָא. וּמַסְקִינַן דְּטַעֲמָא דְּבִדְּיִן נָכְרִים בִּכְדִּין יִשְׂרָאֵל מִחְלַף, וְאִי אָמַרְתְּ דְּאֵינוֹ פּוֹסֵל אָתֵי לְמֵימָר דִּבְדִּין יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עִשּׁוּי נָמֵי אֵינוֹ פּוֹסֵל, וְהַהוּא גִּטָּא מַעֲלְיָא הוּא. שֶׁלֹּא כְּדִין נָכְרִים בִּכְדִּין יִשְׂרָאֵל לֹא מִחְלַף. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י וְאִי אָמַרְתְּ מִחְלַף בְּשֶׁלֹּא כְּדִין דְּיִשְׂרָאֵל וְאָתֵי לְמֵימָר שֶׁלֹּא כְּדִין דְּיִשְׂרָאֵל נַמִּי לֹא פָּסוּל, וְאָמְרָן לָעֵיל דְּפָסִיל, הִיא גּוּפָהּ גְּזֵרָה אַטּוּ כְּדִין, וּגְזֵרָה לִגְזֵרָה לֹא גָּזְרִינַן:

לח **חוֹבְטִין**. שֶׁעַכְשָׁיו אֵין הַנָּכְרִי אֶלָּא כְּמַקֵּל וּרְצוּעָה לְבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּשְׁלוּחוֹ שֶׁל בֵּית דִּין, וְאֵין מְדַקְדְּקִים בַּשְּׁלִיחַ שֶׁהוּא חוֹבֵט אִם הוּא יִשְׂרָאֵל אוֹ נָכְרִי. הָר"ן:

משנה ט

לט גְּמָרָא. דְּאִלּוּ לְמֵיסַר אַגַּבְרָא (אִם אֵשֶׁת כֹּהֵן הִיא. רַשִׁ"י) הָא קָיְמָא לָן כָּל קָלָא דְּבָתַר נְשׂוּאִין לֹא חָיְשִׁינַן לֵיהּ:

מ **אֲמַתְלָא**. מָשָׁל וְטַעַם. רַשִׁ"י:

מא **עַל תְּנַאי**. שֶׁמָּא לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי. רַשִׁ"י:

מב **זוֹ הִיא**. אֲמַתְלָא שֶׁל קִדּוּשִׁין. וְהוּא הַדִּין נַמִּי אִיפְּכָא. רַשִׁ"י:

משנה י

מג כְּמוֹ אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי [דְּבָרִים לב]:

מד וְאִצְטְרִיךְ לְכִתֹּב עֶרְוָה, לוֹמַר שֶׁאֲפִלּוּ יָצְאָה מְשׁוּם עֶרְוָה מֻתֶּרֶת לִנָּשֵׂא לְאַחֵר, כְּדִכְתִיב וְיָצְאָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר. וּלְבֵית שַׁמַּאי אִצְטְרִיךְ דָּבָר לְגֵזֵרָה שָׁוָה, דִּכְתִיב הָכָא עֶרְוַת דָּבָר וּכְתִיב לְהַלָּן עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דָּבָר, מַה לְּהַלָּן בִּשְׁנַיִם אַף כָּאן בִּשְׁנַיִם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מה **דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כִּי מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת**. אִי, אֶלָּא, דִּלְמָא, דְּהָא. בֵּית שַׁמַּאי סָבְרֵי כִּי מָצָא, דְּהָא מָצָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר כִּי מָצָא, אִי נַמִּי מָצָא:

מו הַיְנוּ דְמַסִּיק הַתּוֹסָפוֹת דְּרַבִּי עֲקִיבָא כְּבֵית הִלֵּל אָתֵי. דְּאִי לָאו דַּאֲתֵר לֵיהּ דָּבָר לְהַקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ לֹא הֲוָה דָּרִישׁ כִּי מָצָא בָּהּ בִּלְשׁוֹן אִי נַמִּי: